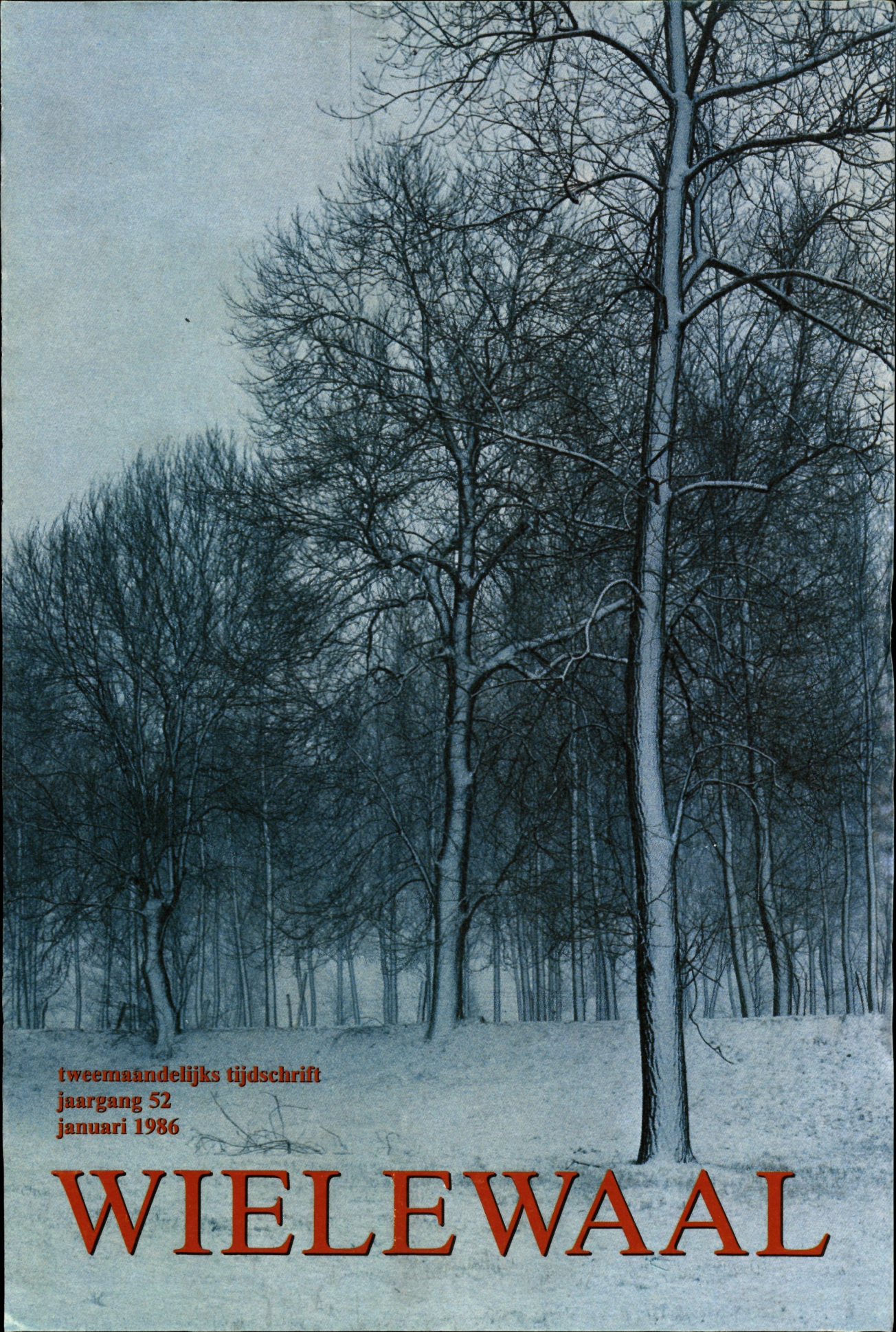

tweemaandelijks tijdschrift
jaargang 52
januari 1986

WIELEWAAL

WIELEWAAL

Vlaams tijdschrift voor natuurstudie

uitgegeven met ondersteuning van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur.

Vroegere hoofdredacteurs: E.H. Fr. SEGERS: jaargang 1 tot en met 23
Dr. Fr. GROOTAERS: jaargang 24 tot en met 46
Dr. H. MEEUS: jaargang 47 tot en met 51

Hoofdredacteur: G. LUYTS, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41 67 45)

Redactieraad:

H. FRANCKX, J. BLOEMEN, G. BURGGRAEVE, A. DEJONGHE, R. DE LUST, Dr. B. GODDEERIS, P. HERROELEN, J. PEETERS, Ir. S. TYS, D. VAN DAELE, P. VAN DEN BREMPT, J. VANHEUVERSWYN, W. VAN SPAENDONK, J. VAN WINKEL, R. WILLOCKX

WIELEWAAL is een uitgave van de

Koninklijke Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie DE WIELEWAAL

De vereniging heeft tot doel: de kennis en de bescherming van de natuur en in het bijzonder van de in het wild voorkomende vogels te bevorderen door alle middelen, o.m. door het oprichten van plaatselijke afdelingen, het houden van studiedagen, het uitgeven van een tijdschrift, het verspreiden van vogelboeken en natuurboeken, het oprichten van natuurreservaten. De vereniging werd in 1933 opgericht door E.H. Fr. Segers. Ze telt nu meer dan 6.000 leden, verdeeld over 52 afdelingen. Een waaier van voordrachten, dia- en filmavonden, lessen, tentoonstellingen, geleide wandelingen, studieprojecten, deelname aan regionale en internationale onderzoeken en inventarisaties, beheerswerken in natuurreservaten, uitstappen en reizen in binnen- en buitenland staan jaarlijks op de agenda. De vereniging heeft niet minder dan 70 natuurreservaten in beheer met een totale oppervlakte van meer dan 4.000 ha, verspreid over geheel Vlaanderen. Ze bezit bovendien een eigen „Wielewaal-huis” te Turnhout waar naast het secretariaat ook een ornithologisch museum, een bibliotheek, vergaderzalen en een boekhandel zijn ondergebracht.

Raad van beheer

Dagelijks bestuur:

H. FRANCKX, voorzitter, Vredelaan 29, 2500 Lier (03/480 47 32)
W. VAN SPAENDONK, ondervoorzitter, Zevenbergen 50, 2500 Lier (03/480 54 24)
F. VAN DEN BROECK, secretaris, De Wilgen 41, 2060 Merksem (03/645 02 52)
J. PEETERS, penningmeester, Hertevoetweg 11, 2958 Weerde (015)61 20 86)

Overige leden:

J. DHOLLANDER, Bergstraat 5, 2780 St.-Gillis-Waas (03/770 64 26)
P. HERROELEN, Van Asschestraat 33, 1910 Melsbroek (02/751 85 76)
G. LUYTS, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41 67 45)
D. VAN DAELE, Garenmarkt 4 bus 2, 8000 Brugge (050/33 82 60)
J. VANHEUVERSWYN, Burg. P. Ceuterickstraat 12, 9751 Asper (091/84 43 82)
E. WELLENS, Statiestraat 89, Lommel (011/54 40 25)

Technisch adviseur voor de natuurreservaten:

Ir. S. TYS, Beekstraat 16, 2800 Mechelen (015/41 12 78)

LIDMAATSCHAP EN ABONNEMENTEN

België: 450 F. Andere landen: 600 F. Bijlid (zonder abonnement): 50 F
Administratie: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout. Giro: 000-0319785-73. Tel.: 014/41 22 52

Ieder lid van De Wielewaal ontvangt het tweemaandelijks tijdschrift WIELEWAAL en het trimesterijle tijdschrift ORIOLUS. Artikels voor WIELEWAAL moeten verzonden worden naar dhr. G. Luyts, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout, teksten voor ORIOLUS naar Dr. H. Meeus, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout. Berichten en activiteitenkalender dienen verzonden naar De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout.

Brief van de voorzitter

Beste Wielewalers,

Zoals reeds werd aangekondigd in het julinumnummer van 1985 wordt het tijdschrift van onze vereniging grondig gewijzigd vanaf januari 1986.

Dit is het eerste nummer van de vernieuwde jaargang.

Vanaf nu verschijnen 6 tweemaandelijks nummers van WIELEWAAL.

In dit tijdschrift wil de raad van beheer en de redactieraad trachten te voldoen aan de verruimde doelstellingen van de vereniging in verband met vogel- en natuurstudie door én populariserende én meer diepgaande artikels te brengen. 'Wielewaal' biedt dus plaats voor bijdragen over ornithologie, herpetologie, entomologie, botanie, ecologie, natuurbehoud enz.

De hoofdredacteur van 'Wielewaal' is G. Luyts. In de deze functie wordt hij bijgestaan door een nieuwe redactieraad, waarvan u de leden op de binnenkaft van dit nummer vindt. Deze redactieraad kan nog worden uitgebreid. Wie hieraan wil medewerken, wordt verzocht zijn naam op te geven aan de hoofdredacteur. Alle artikels en illustratiemateriaal voor 'Wielewaal' dienen gezonden te worden naar dhr. G. Luyts, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout.

'Wielewaal' is ook bedoeld als ledenblad. Hierin verschijnen dus ook de activiteitenkalender, nieuwsjes uit de afdelingen en over de natuurreservaten, datum en programma van congres en nationale natuurbeschermingsdag, aankondigingen en verslagen van buitenlandse reizen, verslagen van vergaderingen, alle berichten, nieuws van de wielewaalwinkel, enz. Tevens zal getracht worden in elk nummer een wielewaalreservaat in de kijker te zetten en een bloemlezing te geven van de beste artikels uit de afdelingsbladen. Deze rubriek wordt verzorgd door J. Bloemen en de nationale voorzitter. Al de aankondigingen, berichten en verslagen worden verwacht op het *sekretariaat van De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout*.

De Wielewaal-nummers verschijnen de eerste dag van elke oneven maand: januari, maart, mei, juli, september en november. Daar de activiteitenkalender nu tweemaandelijks zal verschijnen, wordt van de afdelingsbesturen verwacht dat zij hun berichten voor deze kalender tijdig op het wielewaalsekretariaat zullen doen toekomen, namelijk uiterlijk de eerste dag van de maand die de publicatiemaand voorafgaat, dus de eerste dag van elke even maand. De aankondigingen van activiteiten dienen, zoals vroeger, ingevuld te worden op de voorgedrukte formulieren, verkrijgbaar op hetzelfde adres.

Naast de 6 Wielewaal-nummers zullen 4 uitsluitend ornithologische nummers worden gepubliceerd onder de naam ORIOLUS, de wetenschappelijke betiteling van Wielewaal. 'Oriolus' wil tegemoet komen aan de wensen van de Vlaamse ornithologen. Zij hebben in 1933 de vereniging opgericht, hebben er meer dan 50 jaar lang de bezieling en de ruggespraak van gevormd en helpen mee aan de realisatie van de eerste en voornaamste doelstelling van De Wielewaal: de studie en de bescherming van de in het wild levende vogels. Deze 4 nummers worden verzorgd door Dr. H. Meeus, bijgestaan door de ornithologen van de redactieraad van 1985. Teksten, foto's, tekeningen, enz. voor het tijdschrift 'Oriolus' moeten gezonden worden naar de hoofdredacteur, Dr. H. Meeus, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout.

Het spreekt vanzelf dat beide verschijningsvormen van ons tijdschrift bestemd zijn voor een breed publiek. Zowel de amateur als de professionele onderzoeker, de breed in de natuur geïnteresseerde als de meer gespecialiseerde zal in 'Wielewaal' en 'Oriolus' aan zijn trekken komen. Ieder lid van de vereniging ontvangt dan ook 6 nummers van 'Wielewaal' en 4 nummers van 'Oriolus'. Om de eenheid te bewaren en gezamenlijk inbinden mogelijk te maken werd voor beide tijdschriften hetzelfde formaat gekozen, namelijk dit van de wielewaalbrochures. Dit formaat maakt het scherper weergeven van foto's mogelijk. Beide bladen krijgen een eigen paginering, ondanks het feit dat de jaargangnummering blijft doorlopen voor beide tijdschriften.

Omwille van de 2 benamingen en paginerings moest afgezien worden van het postabonnement en worden de nummers onder omslag verzonden. In één van de laatste nummers van elke jaargang zal een voorgedrukt overschrijvingsformulier gehecht worden voor hernieuwing van het Wielewaal-lidmaatschap. Mocht u dit voor 1986 nog niet gedaan hebben, zendt het formulier dan dadelijk en

behoorlijk ingevuld op. Met het overschrijvingsbulletijn heeft u de keus tussen het gewoon lidmaatschap (450 fr) en het steunend lidmaatschap (1.300 fr). Tegelijkertijd kan u één of meerdere bijleden opgeven (namen vermelden). Bijleden zijn leden van hetzelfde gezin die op hetzelfde adres wonen. Zij ontvangen geen tijdschrift, maar zijn wel verzekerd voor burgerlijke aansprakelijkheid tegenover derden.

Door de nieuwe formule wordt het redactioneel werk verdeeld en voor beide hoofdredacteurs vereenvoudigd. Dit kan niet anders dan beide tijdschriften ten goede komen.

Hierbij wens ik nogmaals Dr. H. Meeus te danken voor en geluk te wensen met hetgeen hij in de voorbije 5 jaren reeds bereikt en reeds gepresteerd heeft, en nog zal presteren. Gie Luyts dank ik voor het aanvaarden van het verantwoordelijk ambt van hoofdredacteur en wens ik veel succes toe bij zijn nieuwe en zware taak. Ten slotte hoop ik dat beide hoofdredacteurs een vruchtbare samenwerking mogen hebben. Die mogelijkheid is er, gezien beiden in Turnhout wonen, de plaats waar de zetel van de vereniging gevestigd is en waar tevens beide tijdschriften gedrukt worden. Gezien Gie Luyts ook beheerder is, wordt geregeld contact met de raad van beheer verzekerd.

De raad van beheer, beide hoofdredacteurs en al de redactieleden hopen met de nieuwe tijdschriften tegemoet te komen aan de wensen van de leden en de afdelingsbesturen. Zij verwachten dat door de nieuwe mogelijkheden de faam van onze vereniging nog zal vergroot worden ten bate van de vogel- en natuurstudie en van het natuurbehoud. Zij zijn ervan overtuigd dat de leden van De Wielewaal deze poging zullen appreciëren en van hun kant alle steun aan onze vereniging zullen geven. Dit kan door gegevens en artikels in te zenden, maar vooral door leden te werven voor De Wielewaal.

Alle leden van De Wielewaal en hun gezin wens ik een goede gezondheid, aangenaam en lonend werk, een goede relatie met familieleden en vrienden en vooral veel natuurgenoegen toe.

H. Franckx, voorzitter

Het Zammelsbroek te Geel

Ludo Meesters

1. Situering

Het Zammelsbroek ligt in de vallei van de Grote Nete tussen de autosnelweg E39 en de gemeente Westerlo.

Grosso modo wordt het begrensd door de rijksweg Veerle-Geel in het westen, de weg Geel (Zammel)-Geel (Oosterlo) met zijn lintbebouwing in het noorden, Oosterlo en de weg Oosterlo-Laakdal (Eindhout) in het noordoosten en de verbindingsweg tussen Geel (Oosterlo) en Laakdal (Veerle) in het zuiden. Gemakkelijkheidshalve werd de gemeentegrens met Laakdal grotendeels als zuidelijke grens genomen.

Stroomopwaarts de Grote Nete is de oorspronkelijk uiterst waardevolle vallei grotendeels verminkt door inplanting van recreatiegebieden: het verblijfsrecreatiepark 'Netevallei' en de visvijvers aan de 'Goorhoeve'.

In het westen van het gebied mondt de zeer sterk verontreinigde Grote Laak (zouten, zware metalen en radioactief radium²²⁶) uit in de

Grote Nete. Uiteraard wordt hierdoor de waterkwaliteit van de Nete stroomafwaarts sterk beïnvloed.

Het geheel sluit mooi aan bij het Trichelbroek (vallei van de Grote Laak) in het zuidwesten, te Laakdal (Eindhout).

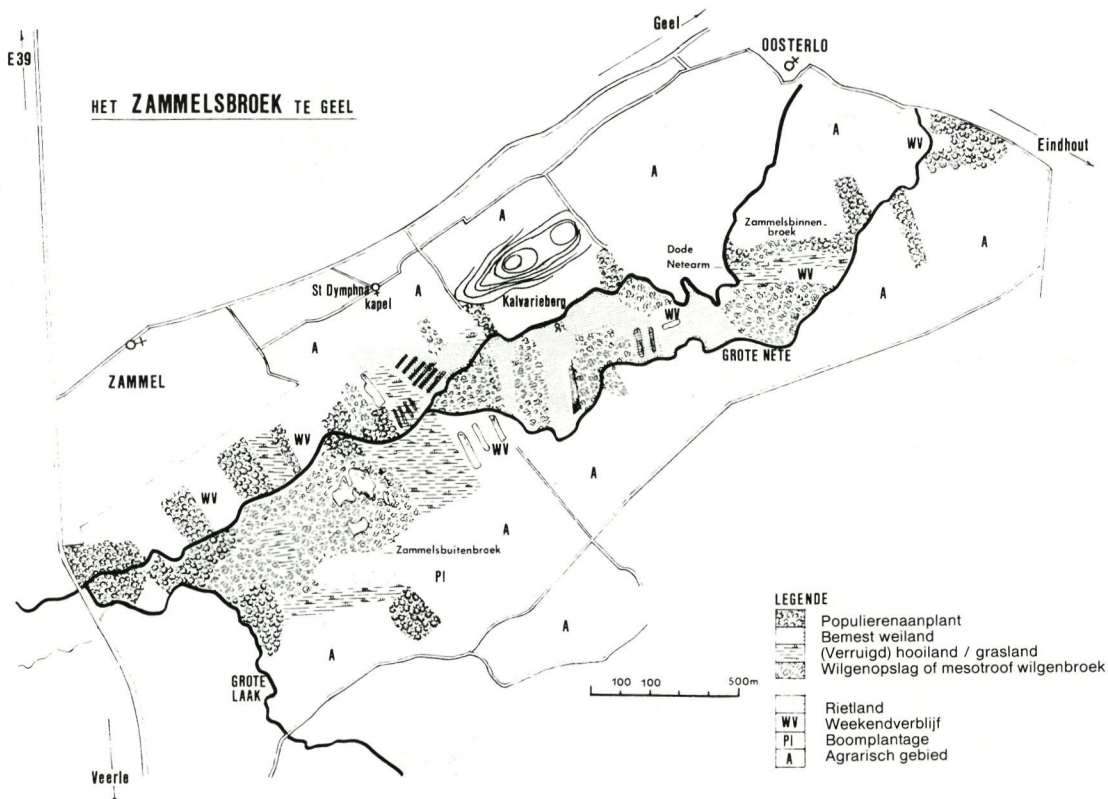
2. Fysische aspecten

Het Zammelsbroek wordt begrensd door duinruggen in het noorden en het zuidoosten (de Trichelhoek). Meest opvallend is het duincomplex in het noorden, nabij de Sint-Dymphnaakapel, met een hoogte van meer dan 20 meter.

In het oosten, bij Oosterlo, werd rond 1962 één van de twee Netearmen afgesloten, waardoor de 'dode Netearm' ontstond.

De ondergrond van het gebied wordt gevormd door het Diestiaan (Tertiair), dat tijdens het Pleistoceen (Kwartair) bedekt werd met eolisch aangevoerd zand, lemig zand en (licht) zandleem. Het huidige uitzicht van de vallei werd

hoofdzakelijk bepaald tijdens de ijstijden, door eolische aanvoer van materiaal uit het noorden. De scherpe overgang van de duinformatie ten oosten van Zammel ('de Kalvarieberg') naar de alluviale vlakte van de Grote Nete werd gevormd door verstuuving van dekzanden tijdens het Holoceen.

Tijdens het Atlanticum ontwikkelde zich veen in de lager gelegen, afgesloten valleikommen en werd ook plaatselijk alluviaal ijzeroer gevormd.

Het grootste deel van het Zammelsbroek wordt ingenomen door de alluviale vlakte van de Grote Nete, met hoofdzakelijk natte gronden op licht zandleem met weinig substraat beginnend op geringe diepte. Kenmerkend voor de Netevallei zijn de gronden op weinig materiaal, zoals we die terugvinden in het Zammelsbuitenbroek (zuiden van de 'Rothoek') en tussen de twee Netearmen ten zuiden van de 'Kalvarieberg'.

Ten noorden en ten zuiden van deze alluviale vlakte vinden we overwegend fijne zandgronden van eolische oorsprong.

3. Bodemgebruik en vegetatie

Van oudsher werden de alluviale gronden langsheen de Grote Nete gebruikt als graas-

weiden en, in de zomer, als hooiland. Begin deze eeuw nog was het van half mei tot half augustus verboden 'het broek' te betreden. Na die periode werd het hooi publiek verkocht.

Vanaf de middeleeuwen werd plaatselijk het veen of moer uit- of afgedelfd. Aldus ontstonden meestal langwerpige moerkuilen, soms ook grotere plassen ('Rothoek').

Tot rond de tweede wereldoorlog werd er ook moerasijzererts ('spriet') ontgonnen. Het werd geëxploiteerd ten behoeve van smelterijen en glasfabrieken. Met een schuit werd het eerst naar het centrum van Oosterlo gebracht, van waar het met de tram werd weggevoerd.

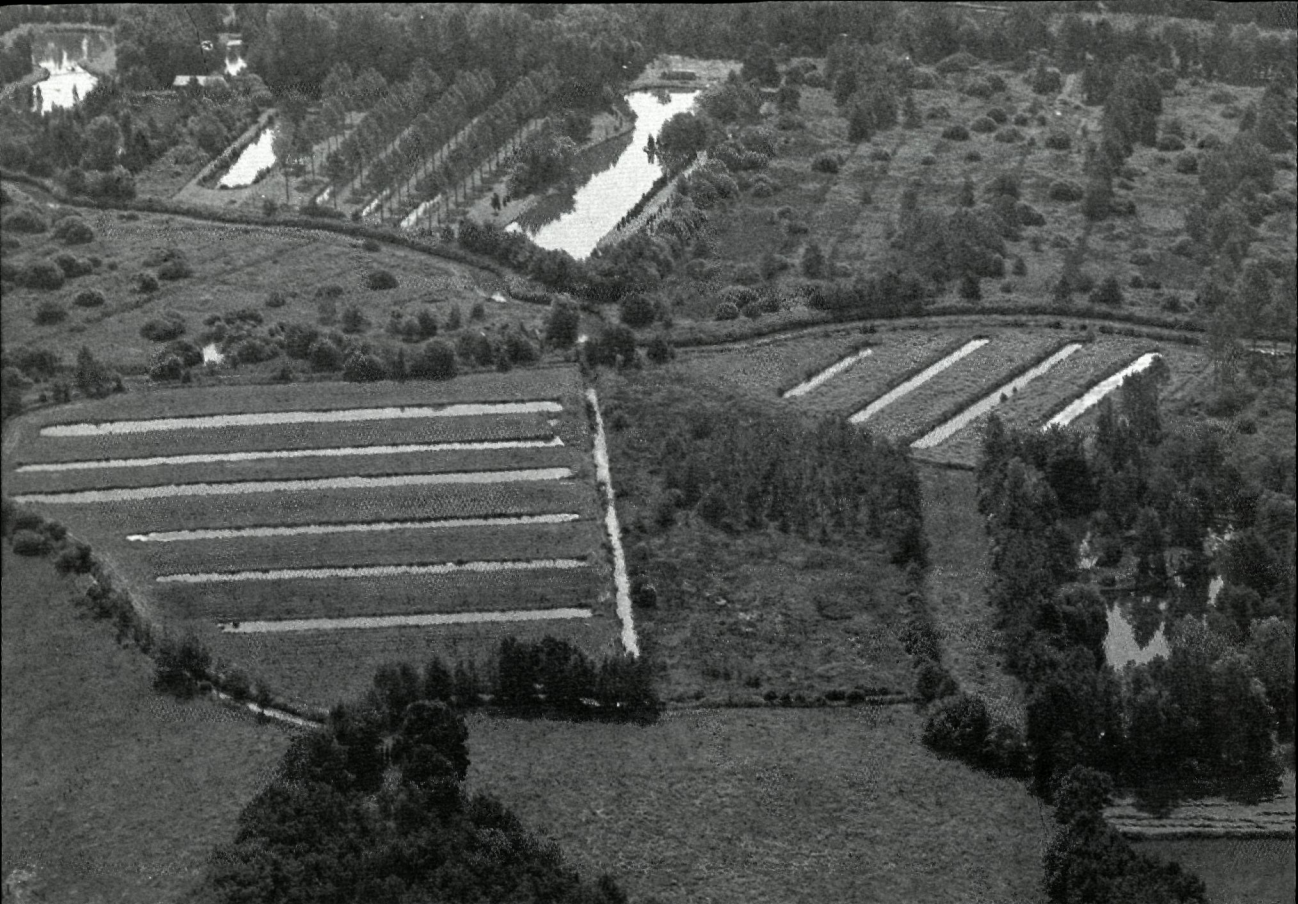
Van de oorspronkelijke hooilanden en graasweiden blijven, voornamelijk ten gevolge van de ontwikkelingen in de landbouw, slechts enkele relictten over.

Op de meest recent verlaten hooilanden, die we bijvoorbeeld terugvinden tussen de twee Netearmen (Zammelsbinnenbroek), overheerst nog de Filipendulion-vegetatie met ondermeer Moerasspirea, Valeriaan, Melkeppe, Waterzuring, Watertorkruid en Kale Jonker.

Dotterbloem en plaatselijk ook Koekoeksbloem vormen relictten van het vroegere Calthion-hooiland.

Een groot gedeelte van de hooilanden, ondermeer nabij de 'Rothoek', evolueert tot meso-

Het Zammelsbroek in vogelvlucht

Foto: L. Meesters

troof wilgenbroek (*Alno-Salicetum cinereae*); kenmerkend hierin zijn de kleine wilgestruwelen met Geoorde Wilg, Waterwilg of Grauwe Wilg waartussen *Filipendulion*-vegetaties voorkomen.

Bij de verruigde hooilanden vinden we ten oosten van de 'Rothoek' nog een bijzonder type, namelijk een oligotrofe ruigtevegetatie met blijkbaar overblijfselen van natte heide: Veenpluis en Wateraardbei.

Vermeldenswaard is het feit dat volgens mondelinge overleveringen (Vandoninck, 1982) in de jaren 70 nog een blauwgrasland voorkwam binnen de twee Netearmen, met onder meer Gevlekte Orchis, Klokjesgentiaan, Dopheide, Stekelbrem en Blauwe Knoop. Dit grasland werd intussen genivelleerd en omgezet in bemest weiland, zoals trouwens gebeurde met grote delen van het Zammelsbinnenbroek en omgeving.

Vooraf in het oosten (nabij Oosterlo) en het westen (nabij de Zammelse brug) werden de verlaten hooilanden met populieren beplant of werden ze omgezet tot weekendverblijven met (vis)vijvers. Een groot deel van deze weekendverblijven ligt er verlaten bij: in de vijvers komt het verlandingsproces op gang en de hoger

gelegen gronden verruigen met voornamelijk Grote Brandnetel.

In het zuiden van het Zammelsbuitenbroek, aan de Hoefkensloop, ligt nog een uitgestrekt rietland. Wellicht is dit een restant van een groter geheel, dat gedeeltelijk werd ingenomen door een boomkwekerij met vijvers en een weekendverblijf.

Tenslotte vinden we voornamelijk in het noorden van het gebied de kenmerkende vegetatie van de drogere, arme zandgronden: Struikheide, Zandblauwtje, Muizeoor, Grasklokje enz.

4. De avifauna in een notedop

Een zo uitgestrekt waterrijk gebied met zoveel verschillende begroeiingstypen herbergt bijna vanzelfsprekend heel wat broedvogels, doortrekkers en gasten. Voor zover bekend werd de avifauna er onderzocht door de heren Vandoninck K., Van Reeth S. en Wouters K. (leden van het gewezen Geels Komitee voor Milieubeheer) in de jaren 1973-1974 en door de heren Berghmans H. en Volders J. (leden van De Wielewaal) in de jaren 1978-1982.

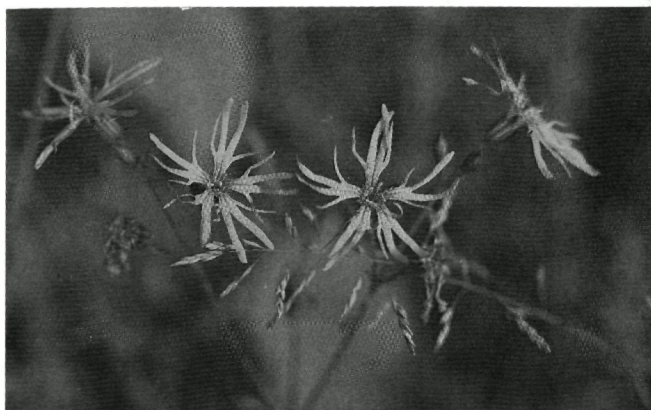
De voornaamste gegevens werden samengebracht in de hiernavolgende tabel.

Afkortingen

R.B. = regelmatige broedvogel.
 O.B. = onregelmatige broedvogel.
 R.D. = regelmatige doortrekker.
 O.G. = onregelmatige gast
 In de kolommen betekent:
 O = waarneming in 1973-74.
 X = waarneming in 1978-82.

	R.B.	O.B.	R.D.	O.G.
Bastaardarend				X (82)
Blauwborst	OX			
Blauwe Kiekendief			OX	
Blauwe Reiger	X		O	
Bokje			O	X
Bonte Vliegenvanger			OX	
Boomleeuwerik				X
Bosuil	X			
Bruine Kiekendief			OX	
Buizerd	X		O	
Dodaars		X		
Gele Kwikstaart	OX			
Gekraagde Roodstaart	OX			
Grauwe Kiekendief			O	X
Groenpootruiter			OX	
Grutto				X
Houtsnip			OX	
IJsvogel	OX			
Kerkuil		X		
Kleine Mantelmeeuw				X
Knobbelzwaan				X
Kraanvogel				X
Krakeend			OX	
Kuifeend		X	O	
Kuifmees	O			
Oeverloper			OX	
Oeverzwaluw	OX			
Ooievaar				X
Poelsnip				X (82)
Purperreiger			O	X
Rietgans				X
Rode Wouw				OX
Roerdomp		X	O	
Roodborsttapuit	OX			
Slobeend		X	O	
Smelleken			X	
Snor	O			
Sperwer			OX	
Sprinkhaanrietzanger	OX			
Steenuil	OX			
Tafeleend		X	O	
Visarend			X	O
Waterral	OX			
Watersnip	O		X	
Wielewaal	OX			
Wespendief			OX	
Witgatje			OX	
Witoogeend			O	X
Woudaapje	O			X
Wulp	O		X	
Zwarte Ruiter			O	X
Zwarte Stern			OX	

Koekoeksbloemen

Foto: L. Meesters

5. Bedreigingen en beheer

Op het gewestplan Herentals-Mol (K.B. van 28 augustus 1978) werd het Zammelsbinnenbroek ingetekend als natuurgebied met wetenschappelijke waarde. De vallei van de Grote Nete in Oosterlo, het Zammelsbuitenbroek en de 'Kalvarieberg' kregen als bestemming 'natuurgebied', terwijl in het noorden en het zuiden grote delen werden ingekleurd als agrarisch gebied. Niettegenstaande het bestaan van een degelijke Wet op de Stedebouw en de Ruimtelijke Ordening wordt het gebied nog steeds bedreigd, zowel extern als intern.

Extern wordt het gebied nu bedreigd door technische ingrepen in het kader van het 'Bijzonder Waterbeheersingsplan' (BWP) voor de Grote Nete. De uitwerking van dit plan wordt geleid en gecoördineerd door de Dienst Landbouw van het Bestuur Landinrichting. De inventarisatiefase, waarbij ook andere besturen van de Administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu, de Dienst de Zeeschelde en de Vlaamse Waterzuiveringsmaatschappij waren betrokken, werd zojuist afgesloten.

In de evaluatiefase, die in 1986 zou moeten starten, zullen een aantal studie bureaus en/of onderzoeksinstituten gevraagd worden om enkele waterbeheersingsscenario's op te stellen. Hierbij wordt gedacht aan 'cultuurtechnische ingrepen op het waterregime die zo weinig mogelijk negatieve invloed hebben op natuur en landschap'.

Uit deze scenario's zal dan later een definitieve keuze moeten gemaakt worden.

In voorstudies, onder meer van Tractionel en van de Dienst Landbouw, werden reeds verregaande technologische oplossingen voorgesteld zoals herprofilering met eventueel 'kunst-

Dode Netearm

Foto: L. Meesters

werken', wachtbekkens pompgemalen en stuw-
wen op de zijrivieren enz...

Hoewel de grootste overstromingsproblemen
zich voordoen op de middenloop van de Grote
Nete (Westerlo, Heist-op-den-Berg), wordt uit-
gerekend ook aan het Zammelsbroek gedacht
voor de aanleg van een bergkom met een
oppervlakte van ongeveer 80 ha door middel
van een stuw onmiddellijk stroomopwaarts de
Grote Laak.

Welke de invloed zou zijn van zo'n ingreep op
natuur en landschap is nog een groot vraag-
teken. Een feit is dat de 'ecologische rand-
voorwaarden' waarover bij dergelijke ingrepen
dikwijls gesproken wordt, in de praktijk nog
steeds met een grote korrel zout moeten
genomen worden.

In plaats van te streven naar het aanleggen
van grootschalige kunstwerken, zou de over-
heid beter streven naar kleinschalige, eco-
logisch inpasbare ingrepen zoals het maximaal
opvangen en vertragen van de neerslag via
afvoersystemen. Wat specifiek het Zammels-
broek betreft, zou men alvast kunnen beginnen
met het uitbaggeren van de 'dode Netearm' —
aldus ontstaat nog een ideale paaiplaats voor

vissen — en met te beletten dat nog meer
alluviale gronden 'gesaneerd' worden door
middel van terreinophogingen en dijkverster-
kingen.

Dit laatste is trouwens één van de belangrijkste
interne bedreigingen. Een paar jaar geleden
werd in het Zammelsbinnenbroek nog een
brede en diepe gracht getrokken. Door inscha-
keling van de politie en van de inspecteur van
Stedebouw kon verhinderd worden dat de
eigenaar ook nog de uitgegraven aarde over
de aanpalende terreinen zou uitspreiden. He-
laas waren eerder reeds grote oppervlakten
weiland op dezelfde wijze ontstaan.

Het probleem van de weekendverblijven is,
mede dank zij de economische crisis, groten-
deels opgelost. Trouwens, veel weekendver-
blijven zijn er niet meer en de meeste zijn
verlaten.

Het grootste intern probleem is eigenlijk het
gebrek aan beheer. Door het verliezen van hun
functie zijn de meeste hooilanden aan erge
verruiging toe.

Een efficiënt maaibeheer is absoluut vereist
om de vegetatie terug te verjongen. Om ook
het spontaan aspect van de vegetatie, met

name de ruigtevegetaties en de boomopslag, te behouden, wordt dit maaibeheer best toegespitst op de recent verlaten hooilanden en op de nog open veldjes tussen de wilgenstruwelen. Deze laatste kunnen best spontaan verder evolueren. De oligotrofe ruigtevegetatie ten oosten van de 'Rothoek', leent zich bij uitstek tot intensief maaibeheer. Aldus zouden wel eens zeer interessante schraalgraslanden kunnen ontstaan met zeldzame soorten. Het rietland zou, indien mogelijk, uitgebreid moeten worden langsheen de verlaten visvijvers.

Al deze beheersvoorstellen kunnen slechts uitgevoerd worden door of met toelating van de eigenaars. De ideale beveiliging voor het gebied is en blijft echter de aankoop door een beheersinstantie, hetzij één of andere natuurvereniging. Hiertoe bestaat een reële kans: door omstandigheden zal binnen één of enkele jaren een groot deel van de 'Rothoek' (3,4 ha) met vijvers, drijftillen en wilgenbroek verkocht worden. Dit zou de start kunnen zijn voor de oprichting van een nieuw reservaat dat, mits een degelijk beheer, even waardevol zou

Gele Plomp

Foto: L. Meesters

kunnen worden als de Zegge... met dien verstande dat in de Zegge alles moet gedaan worden om het grondwaterpeil hoog genoeg te houden, terwijl in de 'Rothoek' misschien alles zal gedaan moeten worden om het waterpeil laag genoeg te houden.

L. Meesters, Doelenstraat 44, B-2440 Geel.

De Grote Nete bij het Binnenbroek

Foto: L. Meesters

Gevleugelde houthakkers

Henri Franckx

Zelfs op winterse dagen, als andere mensen rond de snorrende kachel zitten, trekt een vogelliefhebber erop uit. Door laarzen en een waterdichte jas beschermd tegen weer en wind stapt hij op naar vijvers en bossen. Een verrekijker vormt zijn wapen, een notitieboekje zijn weitas.

Nog slechts een paar uren per dag wordt het licht. Tussen het lusteloos op gang komen van de ochtend en het naargeestig vallen van de vroege avond is de korte opklaring rond de middag uiterst welkom. Niemand schijnt dit echter te waarderen en niemand of niets komt de eenzaamheid en de rust verstoren. Een vogelvriend zal echter de laatste zijn om er zich over te beklagen, want zo heeft hij eindelijk nog eens het bos of de hei voor zich alleen.

Goed ingeduffeld tegen het tintelend vriesweer stapt hij langs de bosrand. Plots klinkt een kort, herhaald en scherp „tijk-tjik” vanuit de hoge boomkruinen. De ervaren vogelkenner voegt bij deze roep direct een naam: de Grote Bonte Specht. Die is in de winterse bossen een gewone verschijning. Hij is er ook in de zomer, maar is dan niet zo gemakkelijk te zien. Zelfs in de stadsparken komt hij voor.

De naam „bonte specht” is goed gekozen. Van boven is hij zwart met witte vlekken, van onderen en opzij vertoont hij veel wit. De dieprood gekleurde onderstaart bezorgt hem de volksnaam „bloedspecht”. Het mannetje heeft daarenboven aan het achterhoofd een rode nekvlek. Men zou verwachten dat deze felle kleuren de vogel direct in 't oog doen vallen. Niets is minder waar. Het symmetrische wit-en-zwart van de rugzijde, afgewisseld met het bloedrood van de onderbuik vormt een geschikte camouflage, die doet denken aan het afwisselend spel van licht en schaduw in de bossen.

Men noemt hem de „grote”, omdat er in ons land nog twee andere soorten bonte spechten voorkomen; naar hun respectievelijke grootte „Middelste” en „Kleine Bonte Specht” genoemd. Maar dit zou ons te ver brengen.

Door zijn bouw is de specht een voorbeeld van een gespecialiseerd vogeltype, dank zij de evolutie aangepast aan het leven in de bomen. Het is een wonder zoals hij tegen de bomen oploopt. Het hoofd in de nek, het lichaam schrap gezet, opgehangen aan zijn klauwen en steunend op zijn stevige staart, springt hij met kleine sprongetjes tegen de stam op, nu

eens loodrecht dan weer spiraalsgewijze. Als het moet kan hij ook achterwaarts terug, al zal men dit zelden te zien krijgen. Over en zelfs onderaan de takken klauteren, is voor hem kinderspel.

Elk van zijn korte poten is een elastische tang met twee naar voor en twee naar achter gerichte tenen, waarin de staalharde, naaldscherpe nagels degelijke haken vormen om zich aan de boom vast te klemmen. Dat het loopbeen korter is, is begrijpelijk. De stijve, waaivormig gespreide staartpennen worden als veerkrachtige naalden in de schors van de boom vastgezet om achteruitglijden te voorkomen.

Als een boomsnoeier tegen de boom geplakt, betrommelt de specht de stam met zijn harde beitelvormige snavel. Op zijn beitel klopt de

Mannetje Grote Bonte Specht

Foto: R. De Prins

timmerman met een grote, houten hamer. Daarom heeft de specht een zware, stevige schedel, waarvan het weerstandsvermogen tegen schokken en trillingen werkelijk uitzonderlijk is. Ook de spier waarmee de hals- en kopbewegingen worden uitgevoerd bezit een verbluffende veerkracht. De korte nek brengt bij het kloppen het evenwicht niet in gevaar.

De beitelsnavel, de dikbeenderige kop, de sterk gespierde nek, de sterke gehaakte tenen en de afgeknotte zitstaart dwingen om zo te zeggen de specht tot kloppen en hameren. Hij is dan ook een uitgesproken boombewoner, weinig geneigd om op de grond neer te strijken.

Ook zijn tong is een merkwaardig instrument. Door een ingewikkelde inrichting kan ze vooruit geschoven worden, zodat ze zich als een lange worm in alle spleten en gaten kronkelen kan. Vooraan is ze kleverig en voorzien van weerhaakjes om de larven in hun diepste schuilhoekjes te harpoeneren.

Door het inspannend werk dat hij verricht, zou de specht gemakkelijk een prooi worden voor zijn vijanden. Zijn zin voor waakzaamheid is dan ook zeer sterk ontwikkeld. Voortdurend onderbreekt hij zijn bezigheden om te luisteren en in alle richtingen rond te spieden. Bij het minste teken van onraad verbergt de rusteloze vogel zich aan de achterkant van de stam om even later met zijn priemende, bruinrode kijkers olijk om de hoek te gluren.

Het verzamelen van zijn voedsel vergt heel wat tijd en geduld en deze bezigheid drukt dan ook haar stempel op de levenswijze van de Grote Bonte Specht. Hij verplaatst zich weinig en beperkt er zich toe in golvende maar krachtige vlucht van de ene boom naar de andere te vliegen. Tijdens de dalende lijn van de golf sluit hij de vleugels tegen het lichaam aan. Hij schrikt ervoor terug grote open vlakten over te steken, waar hij een gemakkelijke prooi voor zijn vijanden zou worden. Trekken doet hij trouwens ook niet, daar hij het hele jaar het nodige proviand vindt in de streek waar hij leeft. De specht is een standvogel bij uitstek.

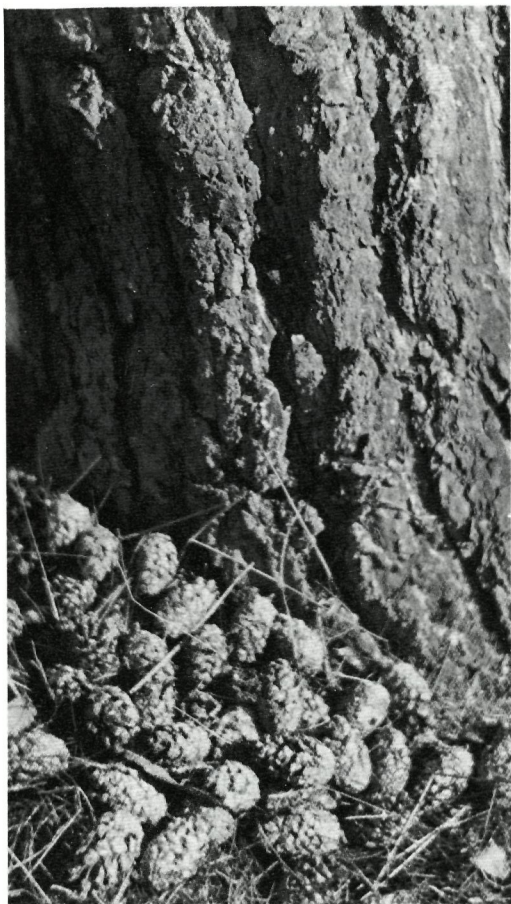
Zingen doet de specht niet, maar dit gebrek aan gezang wordt voortreffelijk vervangen door het „trommelen”. Hierbij brengt de vogel met enkele bliksemsnelle bekslagen een dorre takstomp aan het trillen. Reeds in volle winter weerklinkt zijn energiek geroffel. Inderdaad, als standvogel kan de specht de beperkte opbrengst van zijn jachtgebied niet met andere soortgenoten delen. In de winter leven zij dan ook noodzakelijkerwijze solitair. Maar ook in het harde leven van deze egocentrische eenzaten komt een tijd dat de natuur hen onweerstaanbaar gaat dwingen tot de in-

Rugtekening Grote Bonte Specht

standhouding van hun geslacht. Om de gewenste partner te lokken gaan zij, bij gebrek aan zang, dan maar aan het roffelen. Niet alleen het mannetje, ook het wijfje roffelt. Met de snavel mitrilleren zij snel en aanhoudend op een droge resonerende tak. Dit helse lawaai is ver in het bos hoorbaar, want als fijnhorige muzikant zoeken zij de best klinkende apparaten op. Op zware, lange droge stompjes kan het soms vervaarlijk klinken. Soms doen zij een uitzonderlijke vondst onder de vorm van één of ander stuk metaal, als de kap van een telefoonpaal of het beschermingsplaatje van een nestkastje. Als waan-

Bewerkte denappels

zinnig kunnen zij hierop tekeer gaan. Na het vinden van een wederhelft draagt de „tamtam” nog bij tot de verdediging van het territorium. Eens de geschikte woonplaats gevonden — ’t is de man die daar voor zorgt — wordt de roffelstok dicht bij de uitverkoren huiskamer bespeeld.

In een rotte, dikwijls vermolmd plek van een boom met zacht hout kappen ze hun woning, die hen tot nachtverblijf dient en tot nest voor de jongen. Onvermoeid hakken en boren mannetje en wijfje om beurten in de stam tot een verticale ruimte ontstaat, waarvan zowel de ronde ingang als de binnenafmetingen aangepast zijn aan hun grootte. De holte is 20 tot 30 cm diep, het rond nestgat heeft een diameter van 45 mm.

Op een bed van houtspaanders worden 5, soms 6 eieren gelegd. Zoals bij alle typische holbewoners zijn de eieren wit, daar ze een schutkleur kunnen missen. De broedduur is tamelijk kort: 15 dagen. Er is maar één broedsel per jaar.

Het mannetje van de specht is werkelijk een modelechtsgeenoot: hij helpt de holte hakken, de eieren bebroeden en de jongen voederen. Dit laatste gaat gepaard met een enorm kabaal. In hun diep hol wanen de jonge spechten zich veilig en laten ze hun hongerkreten door het bos weerklinken. Zo wordt jammer genoeg ook de aandacht van nestrovers getrokken, met de funeste gevolgen die we allen kennen en betreuren. Na drie weken verlaten de jongen het nest. Ze hebben allen een rood petje. Vrij vlug moeten ze het jachtgebied van het ouderpaar verlaten om in een eigen rijk volgens de harde wetten van het woudlopersleven hun voedsel te gaan zoeken.

Dit voedsel bestaat in lente en zomer bijna uitsluitend uit insecten. Als een ware woud-dokter beklopt de specht zijn patiënten, in dit geval de bomen. Aan het geluid herkent hij de zieke plekken onder de schors. Eens zo'n plek gevonden hakt hij met forse snavelhouten de stukken boomschors en bast weg om de nesten van de houtkevers bloot te leggen. Zijn lange, kleverige en ruwe tong priemt hij tussen de eieren, larven en insecten. Soms kapt hij grote gaten in het hout om de parasieten in hun verste schuilhoeken uit te roeien. Het dierlijk voedsel vindt hij eerst onder de schors van de dennen, later op de stam en de bladeren van de loofbomen. In de herfst zet hij in de boomgaarden zijn opruimingswerk voort, onder de vette maden van de fruitkevers. Vindt hij ook hier geen voldoening meer, dan zoekt hij even ijverig de aangetaste takken af van de beukehaag en de vermolmden palen van de weideafrasteringen, waar hij de larven lijmt van allerhande houtboorders, wespen en kevers.

De Grote Bonte Specht is in de eerste plaats een insecteneter, maar toch is de plantenwereld ook rijkelijk vertegenwoordigd op zijn spijskaart: bessen, hazelnoten, beukenootjes en dennezaden volgen elkaar in het seizoen op. In de winter gaat de Grote Bonte Specht zich bijna uitsluitend voeden met het zaad van de denappels. Hoe krijgt hij hier nu de zaadjes uit?

Eerst moet hij de denappel plukken. Daartoe vliegt hij naar een pijnboom, loopt over een tak tot aan een denappeldragend eindtakje. Bengelend aan 't uiteinde van de tak, rukt hij de appel los met een draai links en een draai rechts. Hij neemt de appel met de scherpe punt in de snavel en vliegt er pijlsnel mee naar een boom met ruwe schors: een den of een eik. Bij gebrek hieraan gebruikt hij ook wel de vork van een tak, zelfs een holte in een telefoonpaal.

De denappel wordt bij het scherpe einde vastgenomen en in een spleet van de schors geduwd. Een paar tikken met de snavel en de

appel zit vast. Van onderaan begint hij nu te hameren. Hij slaat de randen van de zaad-schubben uiteen en haalt met zijn kleverige tong het vrijgekomen zaad uit de appel. Geleidelijk slaat hij hoger en hoger tot aan de punt. Nadat aan de ene kant de zaadjes allemaal uitgekapt en opgepeuzeld zijn, wordt de denappel uit de gleuf getrokken en met een draai er weer ingezet, zodat een nieuwe kant uitgeslagen kan worden. Nog een tweede maal zal de appel verdraaid worden, zodat telkens een derde van de oppervlakte bewerkt wordt. En dan maar een nieuwe denappel plukken. Terug bij de „smidse” haakt hij zich vast juist onder de gleuf, brengt met een snelle kop-beweging de nieuwe appel tussen de poten, trekt de oude uit de gleuf en werpt hem zijwaarts weg. De nieuwe appel erin en het spel kan opnieuw beginnen. In sommige bomen vindt men 5 tot 6 gleuven, 8 tot 10 cm lang, maar net zo breed en zo diep als een denappel. Na een korte tijd stapelt zich dan ook onder zulk een „smidse” een flinke hoop lege denappels op. Een vriend ornitholoog telde onder één smidse eens 1520 bewerkte appels. Wasmanden vol!

Het Eekhoortje bewerkt de denappels geheel anders, het trekt de zaad-schubben er van onderen in hun geheel af. De specht slaat alleen de toppen stuk, daar dit reeds voldoende is om het zaad er aan de schubranden uit te trekken. Niettegenstaande de snelheid waarmee dit werk geschiedt, wordt het met zorg gedaan: in een behamerde denappel vindt men geen enkel zaadje meer.

Bij strenge winters legt de specht zijn schuwheid af en komt soms met mezen op de

voedertafel af. Hij werpt zich dan op zonnepitten en vet, maar versmaadt evenals de andere vogels ook het brood niet. Kleine brokjes slokt hij ter plaatse op, met grotere vliegt hij naar een boom om ze daar tussen zijn tenen op te pikken.

Mensen, niet vertrouwd met de gewoonten van een specht, noemen de timmerman van het woud soms schadelijk. Volgens hen verwoest hij de boomstammen en maakt ze als timmerhout waardeloos. Nu is voldoende bewezen dat een specht nooit in een gezonde boom zal kappen. Zelfs wanneer de boom in mensenogen volkomen gezond blijkt, heeft het speurend oog en het aandachtig oor van de specht de worm in het merg al bemerkt. Hij is een echte dokter in het woud. Niet alleen vernietigt hij ontelbare schadelijke insecten, maar daar hij uitsluitend aangetaste bomen bewerkt, weet de houtvester tevens welke stammen hij moet laten vellen. Deze inwendig rotte bomen zouden anders voor de omgeving een gevaarlijk broeinest van schadelijk gedierte kunnen worden.

In de ogen van de vogelvrienden maakt de specht zich daarenboven nog zeer verdienstelijk door het verschaffen van broedplaatsen aan tal van insectenetende vogeltjes, die achteraf in de door hem gebeitelde holten komen nesten. Waarlijk net zoals de meeste andere vogels verdient de Grote Bonte Specht onze volledige bescherming.

H. Franckx, Vredelaan 29, B-2500 Lier

VOOR DE LAATVLIEGERS

Als bijlage bij het oktobernummer van ons tijdschrift vond u een overschrijvingsformulier voor de betaling van uw lidmaatschapsbijdrage voor 1986.

Zoals reeds vermeld in het julinummer van *Wielewaal*, zal vanaf 1 januari 1986 het verzendingssysteem per postabonnement niet langer gebruikt worden en zodoende zal de postbode ook niet meer bij u aanbellen voor de betaling van de bijdrage.

Zoals u kan lezen op de mededelingenstrook van het formulier, kan het voor drie doeleinden gebruikt worden: ofwel ter betaling van uw lidmaatschapsbijdrage (450 fr.), ofwel ter betaling van een erelidmaatschapsbijdrage (1.300 fr.) met een attest voor belastingvrijstelling ten bedrage van 1.000 fr., ofwel ter betaling van bijlidmaatschapsbijdragen zonder tijdschrift (50 fr.) waarbij de namen van de betrokkenen dienen opgegeven te worden.

Mogen wij u vriendelijk vragen uw bijdrage voor 1986 spoedig te betalen. Met onze dank.

Het januarinummer 1986 werd ter kennismaking verzonden aan alle leden van 1985. Het ligt voor de hand dat de verzending van dit blad zal gestaakt worden bij niet-betaling van de bijdrage.

Een natuurreservaat in de kijker.

In 1983 verscheen de brochure van de wiewaalsreservaten. Hierin werden 15 van onze natuurreservaten uitgebreid besproken. Graag willen we voortaan in elk nummer telkens één van de vele andere reservaten die onze vereniging nog beheert, belichten. Hieronder volgt het eerste in de reeks.

Fort-7 te Wilrijk-Antwerpen

Antoon Uyttendaele

Provincie: Antwerpen
Gemeente: Antwerpen - Wilrijk
Oppervlakte: 16 ha 17 a 37 ca.
Eigenaar: Staat
Jaar oprichting: 1966
Conservator: Antoon Uyttendaele,
Brederodestraat 193, bus 2
2018 Antwerpen
(tel. 03/237 35 34)

a. Historiek van het gebied - de fortengordel van Antwerpen

Toen in 1830 bij de onafhankelijkheidsverklaring aan België een eeuwigdurende neutraliteit werd opgelegd, werd het probleem van de landsverdediging acuut. Uiteindelijk besloot men de verdediging te concentreren op een bepaalde stad, liever dan het leger langs de grenzen te versnipperen.

De keuze viel in 1848 op de stad Antwerpen wegens de gunstige strategische ligging aan de oevers van de Schelde en wegens het economische belang van de haven.

Na rijp beraad wordt in 1859 ten slotte het project van Generaal Henri Brialmont aanvaard. Dit omvatte de aanleg van een gebastioneerde omwalling rond de stad (nu geheel afgebroken om plaats te maken voor de kleine ring rond Antwerpen) en een vooruit geschoven gordel van acht forten die op ongeveer twee kilometer van elkaar verwijderd bleven.

Op Fort-1 (Wijnegem) na, dat volledig verdwenen is, zijn de zeven andere forten nog vrij goed bewaard gebleven.

b. De huidige toestand van de forten

De forten werden tot voor een vijftiental jaren nog beheerd door het Ministerie van Landsverdediging, later werden ze overgedragen aan het Ministerie van Financiën, met uitzondering van de forten 4 en 7.

Fort-4 is heden ten dage nog steeds in gebruik door het leger. Ook Fort-7 is gedeeltelijk eigendom van de Staat gebleven. Dit is nu het bekende natuurreservaat. Het andere deel werd in 1977 aangekocht door de gemeente Wilrijk en opengesteld voor de Wilrijkse Lijn-

vissersclub „De Meyvis”, die de omheiningsgracht gedeeltelijk mag gebruiken als viswater. Op het Gewestplan staat Fort-7 in zijn geheel aangeduid als natuurreservaat. Het wordt voorbehouden voor het Ministerie van Landbouw met het oog op de inrichting van een Staatsnatuurreservaat onder het beheer van het departement van Waters & Bossen, nu Dienst Groenbeheer.

In 1969 werd er op Fort-7 nog een grote partij munitie opgevestigd door het 11° Genie Bataljon van Burcht. Het overgrote gedeelte van deze munitie kwam tijdens de laatste oorlog in de vestinggracht terecht als gevolg van een akkoord tussen de bezetter en de Wilrijkse bevolking uit de omgeving van het fort. Men zou het fort namelijk niet opblazen op voorwaarde dat de Wilrijkse bevolking zou meehelpen de voorraad munitie in de vesting te deponeren. Wilrijk koos de minst luidruchtige en ook minst schadelijke oplossing. Tonnen munitie verdwenen toen in de vestinggracht.

In 1948 en 1952 werd er wel gedregd, maar in 1969 werd het werk grondiger gedaan, tot het laatste stukje oorlogsmateriaal uit het water was opgehaald door de mensen van de Genie van Burcht.

De forten waren oorspronkelijk eigendom van het Ministerie van Landsverdediging. Toen door de militaire overheid beslist werd de forten te verlaten, werden zes van de zeven bouwwerken met de omliggende gronden aan de registratie van domeinen verkocht voor één miljard frank.

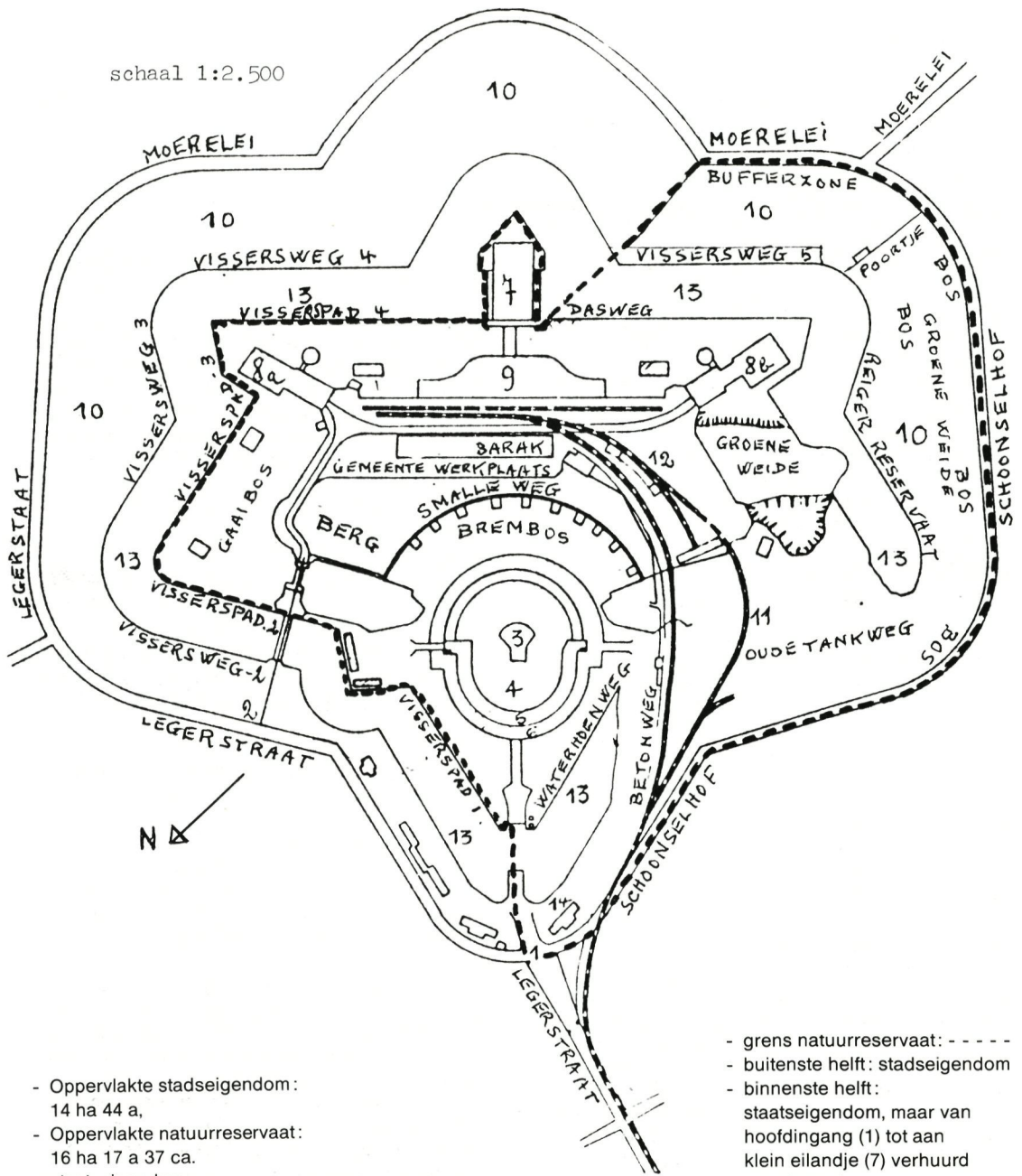
De zes forten werden dan, na een lange lijdensweg, door de provincieraad van Antwerpen in juni 1977 aangekocht van de Belgische Staat om ze dan later door te verkopen aan de gemeenten Borsbeek, Edegem, Hoboken, Merksem, Wilrijk en Wommelgem.

De eigenlijke aankoopprijs voor de provincie werd bepaald op 243 miljoen frank, maar door een systeem van staatssteun bedroegen de kosten van de provincie in feite slechts 144 miljoen.

Het Vlaams Staatssecretariaat voor Ruimtelijke Ordening gaf ook een subsidie van 90 miljoen

schaal 1:2.500

- Oppervlakte stadseigendom:
14 ha 44 a,
- Oppervlakte natuurreservaat:
16 ha 17 a 37 ca.
staatsseigendom

- grens natuurreservaat: - - - - -
- buitenste helft: stadseigendom
- binnenste helft:
staatsseigendom, maar van
hoofdingang (1) tot aan
klein eilandje (7) verhuurd
aan de stad.

Kaart Fort VII.

Legende: 1: hoofdingang met bruggehoofd. 2: artilleriepoort (2° ingang). 3: binnenfort. 4: gebouwen (hoofd en staart). 5: droge gracht. 6: buitenhelling van de vestinggracht met opslagplaatsen voor artilleriemateriaal en mijngangen. 7: middelste schietstand of klein eiland. 8a en b: linkse en rechtse halve schietschans (halve caponniere). 9: hoofdfront, toegangspoort naar middelste schietschans. 10: buitenglooiing en borstwering. 11: spoorweg, nu afgebroken. 12: laadplaats voor spoorweg. 13: vestinggracht met water. 14: conciërgewoning.

De vesting gezien vanaf de brug

Foto : A. Uyttendaele

frank ten laste van de begroting van de provincie Antwerpen, die de betaling over negen jaarschijven mocht spreiden.

c. Hoe het reservaat tot stand kwam en uitgroeide tot één van de mooiste natuurgebieden van het Vlaamse land.

Het was tijdens een wandeling op 25 mei 1966 doorheen het domein van Fort-4 te Mortsels, op uitnodiging van commandant De Jong, dat we van hem vernamen dat Fort-7 te Wilrijk een buitengewoon werkterrein zou vormen voor het bestuderen van fauna en flora.

We hebben toen de stille wenk van commandant De Jong ter harte genomen en ons in verbinding gesteld met het gemeentebestuur van Wilrijk, dat toen juist het domein in concessie had gekregen. Met brief van 1 juni 1966 kregen twee bestuursleden van de Wielewaalafdeling Antwerpen-Zuid, namelijk de heren Antoon Uyttendaele en Marcel Gruyaert, een schriftelijke toelating van het gemeentebestuur van Wilrijk om aan vogelobservatie te doen op het domein van Fort-7.

We gingen onmiddellijk aan het werk met het inventariseren van de fauna en flora.

Op 30 juli 1966 hadden we al een lijst van 46 waargenomen vogelsoorten opgesteld. Op 20 augustus 1966 was onze lijst reeds aangegroeid tot 53 soorten. Op 28 april 1967 hadden we een totaal van 67 soorten. Op 7 november 1967 bedroeg onze inventaris 75 soorten, waarvan 41 soorten broedvogel waren op het fort. Op 24 april 1972 was onze inventaris uitgebreid tot 96 soorten, waaronder 45 broedvogels. Einde 1982, bij het opstellen en bijwerken van een geheel nieuwe inventaris, kwamen wij op 112 verschillende vogelsoorten, waarvan 57 soorten broedvogel waren.

In 1982 werd ook een geheel nieuwe inventaris van de 1752 bomen, heesters, kruiden, mossen en paddestoelen opgemaakt en bijgewerkt, gaande over de periode 1966-1982.

d. Landschap - fauna - flora

Het domein van Fort-7 is ongetwijfeld één der meest waardevolle natuurgebieden van de provincie Antwerpen, omdat daar verschillende levensgemeenschappen naast elkaar voorkomen: wilde en halfwilde graslanden, open

De „nek”, toegang naar het reigerreservaat

Foto: A. Uyttendaele

water, gemengd loofbos, struwelen, muurlevensgemeenschappen, epiphytengemeenschappen, wegbermen en dijktafuds.

De zeer grote verscheidenheid aan levensgemeenschappen verklaart het voorkomen van een zeer groot aantal verschillende plante- en diersoorten.

Het domein is zowel als broedgebied als pleisterplaats van talloze vogelsoorten belangrijk.

Minstens 57 verschillende soorten zijn er regelmatige broedvogels. Vooral het voorkomen van vijf soorten lijsterachtigen, van zes soorten kleine zangertjes (in zeer grote dichtheid), van twee à drie koppels IJsvogeltjes en Futen is zeer ongewoon en het vermelden overwaard.

Verder hebben we de aanwezigheid vastgesteld van meer dan 112 verschillende vogelsoorten waaronder: Kerkuil, Torenvalk, Buizerd, Blauwe Reiger, Goudvink, Zwarte en Gekraagde Roodstaart, Grauwe en Bonte Vliegenvanger, Winterkoning, Bosrietzanger, Sprinkhaanrietzanger, Witte en Gele Kwikstaart, Dodaars en Oeverloper.

In 1981 waren er acht koppels Nachtegalen als broedvogels op het domein aanwezig, in 1982 waren er zelfs elf paartjes. Zwarte, Grote Bonte en Groene Specht worden er regelmatig waargenomen. Dit om slechts enkele van de voornaamste soorten te noemen. Door toedoen van het gemeentebestuur van Wilrijk werden er meer dan honderd nestkastjes gemaakt voor hollenbroeders. Dezen werden overal verspreid opgehangen over het grondgebied van het fort. Ze worden door de vogels niet alleen gebruikt om in te broeden, in de herfst en winter dienen ze ook als slaap- en schuilgelegenheid tegen regen, sneeuw en koude.

Wat de flora betreft groeien er op het domein ook enkele zeer zeldzame planten: we vernoemen bijzonder de Zonnekroon, een composit uit Noord-Amerika afkomstig, de Beemdooevaarsbek, het Weideklokje, de Aardaker, de Zachte Wikke, het Klein Glaskruid, het Echt Duizendguldenkruid, het Zeepkruid, de Doornappel, de Wilde Akelei, de Wilde Kaardebol en het zeer mooie en zeldzame Oranje Havikskruid dat afkomstig is uit de Alpen. Verder vermelden we nog het voorkomen van de Drielobbige Malope, een sierplant uit Spanje en Noord-Afrika. Tenslotte vonden we er ook de Welriekende Ganzevoet, een toevallig aangevoerde plant uit tropisch Amerika die hier verwilderde.

De grens langs het Schoonselhof.

De scheidingslijn tussen het Schoonselhof en het natuurreservaat van Fort-7 wordt voornamelijk gekenmerkt door een systeem van brede grachten en een lange rij bomen.

Langs de Legerstraat zijn het hoge Italiaanse Populieren, dan een reeks van Balsempopulieren met hier en daar tussenin enkele Witte Acacia's en Zomereiken. Het zijn echter voor-

Veelbloemige Salomonszegel Foto: A. Uyttendaele

Herfstzicht op het water

Foto: A. Uyttendaele

namelijk Tamme Kastanjabomen die de lange grens vormen tussen beide gebieden. Ook het reigerreservaat van het fort is langs de kant van het Schoonselhof gelegen. Het is ervan gescheiden door een eiken-berkenbos met er tussenin twee grote halfwilde graslanden, waar voornamelijk Bochtige Smele groeit.

Langs de randen van deze graslanden groeien talrijke soorten wilde planten zoals het Echt Duizendguldenkruid, de Wilde Kaardebol, de Slanke Sleutelbloem en op enkele plaatsen de Gevlekte Orchis. Langs de buitenkant van het reigerreservaat komen er in het najaar talrijke soorten paddestoelen te voorschijn. De rijke paddestoelenflora van Fort-7 komt later meer uitvoerig ter sprake, maar zie alvast het hierna volgend artikel. Langs de steile oevers van de westkant van de grachten groeit de zeldzame Zonnekroon, reeds eerder vernoemd. De hoge hellingen langs de binnenkant van de vestinggracht zijn beplant met hoge Zomereiken en hier en daar enkele berken. Langs en op deze hellingen treffen we enkele partijen varens aan zoals de Mannetjesvaren en stekelvarens, en verder ook de Valse Salie.

Tussen de Moerlei en de vestinggrachten ligt er nog een soort bufferzone die de noodzakelijke rust in het reservaat moet verzekeren.

e. Toegankelijkheid

Er worden buiten het broedseizoen regelmatig rondleidingen ingericht voor scholen en verenigingen onder leiding van natuurgidsen van de Wielewaal.

Schriftelijke aanvragen zijn te richten aan de heer F. Vandekerckhove, districtsverantwoordelijke van Wilrijk, Gemeentehuis, Bist 1, 2610 Wilrijk/Antwerpen, tel. 03/827 38 90 van het Gemeentehuis tijdens de kantooruren, of aan de heer A. Uyttendaele, conservator.

f. Besluit

Het natuurgebied van Fort-7 is nu een echt natuurreervaat waar vogels, dieren, bomen en heesters vrij en ongestoord kunnen leven en groeien. Hier werd de natuur in ere hersteld door de mens om het natuurlijk evenwicht te kunnen behouden.

De helling boven de linkse schietschans

Foto: A. Uyttendaele

Voorlopig heeft de overheid het domein nog in eigendom en onder beheer maar de hoop bestaat natuurlijk dat er spoedig een definitief statuut kan gevonden worden voor de bescherming van de fauna en flora van Fort-7. Inmiddels werd bij Ministerieel Besluit van 3 september 1985 het statuut van erkend natuurreservaat aan het gebied toegekend.

Onze vereniging heeft het natuurreservaat in medebeheer gekregen volgens een overeenkomst tussen de vroegere gemeente Wilrijk en de hogere overheid.

We hebben geweldig veel te danken aan de zeer gewaardeerde hulp en medewerking van het gemeentebestuur van Wilrijk en dan voornamelijk aan de gewezen gemeentesecretaris en districtsverantwoordelijke, de heer J. Jorens, die zich enorm heeft ingespannen voor de belangen en het behoud van het natuurreservaat.

A. Uyttendaele, Brederodestraat 193, bus 2,
B-2018 Antwerpen

Xylaria oxyacanthae Tul., nieuw voor de Belgische fungiflora

Hubert De Meulder

Tijdens een wandeling in Fort-7 te Wilrijk-Antwerpen op 17 juni 1983 werd mijn aandacht getrokken op kleine geweizwammetjes, die groeiden op oude vruchtjes van Meidoorn *Crataegus monogyna* Jacq. die zich in de humeuze zandbodem bevonden.

Hoewel er alleen conidiën te vinden waren kon de soort, vanwege de standplaats, met het boek van R.W.G. Dennis (*British Ascomycetes*, 1978) vrij vlug benaamd worden als *Xylaria oxyacanthae* Tul. Hij vermeldt de soort terloops, groeiend op oude vruchtjes van Meidoorn.

Volledige zekerheid kreeg ik echter enerzijds door de vondst op 18 oktober 1983 van enkele exemplaren met parithecien en rijpe ascosporen en anderzijds door een artikel van C. Bas (*Coolia* 24 (1): 7-10, 1981) die de soort beschrijft als nieuw voor Nederland, hierbij vermeldend dat *Xylaria oxyacanthae* blijkbaar in geheel Europa een zeldzame soort is.

Een zorgvuldig nazicht van het herbariummateriaal van de Nationale Plantentuin te

Meise (J. Rammeloo) wees uit dat geen materiaal van de betreffende soort aanwezig was. Evenmin wordt er melding van gemaakt in de Prodrôme van De Wildemann-Durand (1898), de literatuur tussen 1898 en 1960 die werd nagekeken leverde geen resultaat op. Ook na 1960 werd de soort niet gesignaleerd. Deze *Xylaria* die ook nog gevonden werd in Fort 4 te Mortsel werd mogelijk tot hertoe over het hoofd gezien en de verspreiding ervan is groter dan men vermoedt. Zijn het uitzonderlijke klimatologische of ecologische omstandigheden die hier een rol spelen? Afwachten wat de toekomst ons zal leren.

Beschrijving van *Xylaria oxyacanthae* Tulasne
Standplaats: op oude afgefallen vruchtjes van *Crataegus monogyna* Jacq. Hoewel de Meidoorn in het gebied de op een na meest voorkomende boomsoort is en er aspectbepalend mag genoemd worden, werd *Xylaria oxyacanthae* slechts onder 4 à 5 bomen gevonden. Het aantal exemplaren onder elke boom bedroeg een paar honderd, met één

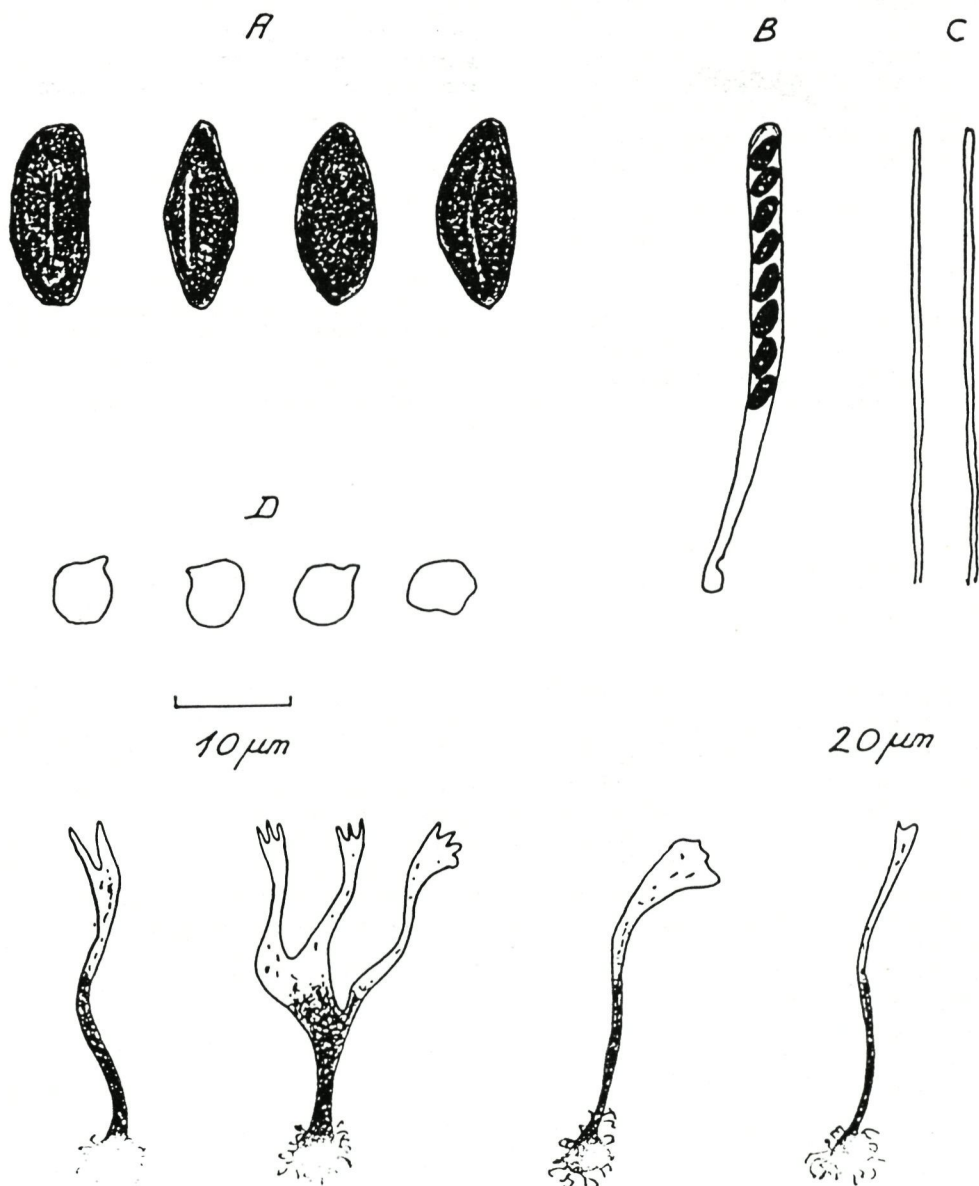

vruchtlichaam per vruchtje. Terwijl de conidienvorm in de late lente verschijnt kan men de rijpe vruchtlichaampjes in de herfst aantreffen.

Macroscopische beschrijving: — vruchtlichamen stengel- tot geweevormig, 25-50 (65) x 1-2 mm, aan de uiteinden vaak afgeplat, tegen de basis bruinzwart, iets behaard, bovenaan witachtig door de conidiën, bovenste helft in ascusstadium bruinzwart en knobbelig door de peritheciën die zich daar ontwikkelen, vlees wit, vezelig en reukloos.

Microscopische beschrijving:

- sporen (A) in water grijsbruin, ellipsvormig, gedeeltelijk eenzijdig afgeplat, soms iets toegespitst naar de uiteinden, glad, met verdikte wand, met overlangse niet doorlopende kiemspleet, inhoud meestal met 2 olieachtige druppels, 12-15 x 4,5-6 μ m.
- asci (B) achtsporig, sporen schuin in één rij, 98-140 x 5,5-8 μ m. Amyloide top.
- paraphysen (C) draadvormig, onduidelijk zichtbaar.
- Conidiën (D) 3,5-4,5 x 3-3,5 μ m, rondachtig tot iets eivormig, kleurloos en glad.

Nabeschouwing

De gevonden soort lijkt het meest op een kleine vorm van *Xylaria hypoxylon*. Ook microscopisch is er veel overeenkomst wat asci en sporen betreft. *Xylaria hypoxylon* heeft echter smalle, spoelvormige conidiën van 10 x 3 µm.

C. Bas vermeldt dat *Xylaria oxyacanthae* ook op afgevalen vruchtjes van *Carpinus*, de Haagbeuk, zou groeien; in vraag wordt gesteld of het hier wel om dezelfde soort gaat. Nitschke (1867: 7) vermeldt dat Fuckel *Xylaria oxyacanthae* ook op vruchtjes van *Carpinus* zou gevonden hebben (alleen in conidiën-stadium) en meent dat daarom de naam moet veranderd worden in *X. fuckelii*, wat door de huidige nomenclatuurregels niet wordt toegestaan. Auerwald (1868: 135) die Fuckels *Xylaria* bij honderden op haagbeukvruchtjes gevonden had, altijd in de vorm van enkelvoudige priemvormige exemplaren, is van oordeel dat de soort de naam *X. delitschii* moet krijgen. In *Rabenhorst Kryptogamen-Flora* vermeldt Winter (1887: 874) de beide soorten en noemt voor beide *Carpinus*-vruchtjes als enig substraat. Verder wordt nog melding gemaakt dat de Tulasnes de soort beschrijven op vruchtjes van de Tweestijlige Meidoorn *Crataegus oxyacanthae* terwijl hij hier groeit op Eenstijlige Meidoorn *C. monogyna*.

Exsiccaten van de gevonden soort (HDM 83111) werden ter beschikking gesteld van de Nationale Plantentuin te Meise.

Dankwoord

Graag dank ik de heer J. Rammeloo voor het moeizaam nazicht van literatuur en herbariummateriaal.

Bibliografie

- Auerwald B., 1968. *Xylaria Fuckelii* Nitschke. *Hedwigia* 7: 135-138
Bas C., 1981. Een nieuwe *Xylaria* voor ons land. *Coolia* 24 (1): 7-10
Dennis R.W.G., 1978. *British Ascomycetes*, Vaduz
Fuckel L., 1869. Noch einmal *Xylaria Fuckelii*. *Hedwigia* 8: 37-38.
Nitschke T., 1867. *Pyrenomyces germanici*. Breslau.
Nitschke T., 1868. Mitteilungen über Pyrenomyces. *Hedwigia* 7: 81-84.
Tulasne L.R., C. Tulasne, 1863. *Selecta Fungorum Carpologia*, Paris.
Winter G., 1887. Ascomycetes: Gymnoasceen und Pyrenomyces in *Rabenhorst Kryptogamen-Flora Deutschland, Österreich, Schweiz*, 2 Aufl. 1 Pilze 2. Abth. Leipzig.

H. De Meulder, Verenigde Natieslaan 131,
2710 Hoboken.

Voor u gesprokkeld...

brengt u korte nieuwsjes over plant en dier uit binnen- en buitenland.

— Het broedsucces van de Grote Mantelmeeuw ligt bijzonder laag; gemiddeld slechts 0,2 jongen per koppel groeien met succes op.

— Controle op de chemische bestrijdingsmiddelen in de landbouw heeft ertoe geleid dat onder andere de Holenduif zich langzaam herstelt na de achteruitgang in de jaren 60.

— Een Visdief die blijkbaar bang was van de stekels van de stekelbaarzen, snapte ze en wierp, op een hoogte van 10 à 15 meter, de visjes omhoog om ze dan, met de kop eerst, weer op te vangen en in te slikken.

— Een Goudhaantje dat in een spinneweb terecht was gekomen, kon zich onmogelijk uit zijn benarde positie losrukken en hoe meer het vogeltje eruit probeerde te geraken, hoe erger het vastraakte. Een Engelse ringer heeft het nog levende Goudhaantje dan maar bevrijd en weer losgelaten.

— Het wereldrecord vogelobservatie op 1 dag werd op 5 september 1982 gevestigd in het MANU-nationaal park in Peru met 331 soorten.

— Sommige Heggemussen zijn nogal gevoelig voor voorbijrijdende treinen; wanneer dat 's nachts gebeurt, beginnen ze zowaar te zingen. Dit lokt dan protest uit bij wakker gemaakte Koekoeken en Zwaluwen.

— In een strenge winter werd vastgesteld dat Geelgorzen en Veldleeuweriken een slaappleaats hadden onder de grond, in tunnels van 20 à 32 cm onder een sneeuw- en vegetatielaag. Er kon niet achterhaald worden of deze vogels de gangen zelf hadden gemaakt.

— Enkele oude sokken van het Britse ringwerk: Grote Jager, 19 jaar; Kleine Mantelmeeuw, 22 jaar; Grote Stern, 21 jaar; Visdief, 24 jaar; Papegaaiduiker, 23 jaar en Geelgors, 12 jaar.

— Drie koppels Huiszwaluwen hadden hun nest op de ferry Newhaven (G.B.) - Dieppe (Fr.). De thuishaven was Newhaven, want de negen uur durende trip (heen en terug) naar het 130 km. verder gelegen Dieppe werd door de oudervogels niet meegemaakt. Van één van de nesten vlogen de jongen uit.

— Braakballen van meeuwen en maaginhouden van Noordse Stormvogels bevatten regelmatig condooms. Dit veerkrachtig product werd blijkbaar verwisseld met gelijkvormige wormen.

— De Kleine Zilverreiger en de Flamingo hebben erg geleden onder de strenge winter van 1984-1985. Van de Flamingo's werden, alleen in de Camargue en in de Midi 4.500 dode vogels gevonden.

— Een Siamese Kat had zich te dicht bij het nest van een Engelse Merel gewaagd, werd prompt door het merelmantje het huis ingejaagd, door de keuken tot in de hall. Eerst wanneer de kat zich achter de paraplubak had verscholen vloog de Merel langs dezelfde weg terug naar buiten.

— Het dag en nacht bewaken van horsten van roofvogels gebeurde 80 jaar geleden al in Groot-Britannië bij nesten van wouwen. Eierverzamelaars waren toen de grote boemannen van de voorlopers van het F.I.R.

— De bekende „kre-kre“-roep van de Kwartelkoning wordt zowel door het mantje als door het wijfje voortgebracht.

— Homosexueel gedrag bij vogels werd vroeger reeds vastgesteld bij meeuwen, Grauwe Gans en Groenpootruiter. Nu ook bij 2 mannelijke Torenvalken die het goed met elkaar konden vinden en voor korte tijd een paar vormden.

— Een Winterkoning kwam door een verkeerd manoeuvre in het water terecht; al zwemmend in cirkeltjes raakte het vogeltje terug aan vaste grond en ontsnapte zo ternauwernood aan een Waterhoen die het gemakkelijke hapje ei zo na kon snappen.

— De Conventie van Bern (toepasselijk in Europa) beschermt 36 zoogdieren, 72 vogelsoorten, 1500 planten, 47 reptielen, 13 amfibieën, 104 zoetwatervissen en 96 vlinders. Ze is van toepassing vanaf mei 1984. België heeft ze nog niet geratificeerd (dat komt nog wel...). (Galnoot 85, tijdschrift V.M.P.A.).

— De commerciële zeehondenjacht is waarschijnlijk ten einde: er werden dit seizoen slechts 5.000 diertjes van de toegelaten 186.000 gedood. Wat B.B. allemaal vermag... ('Eliomys' 10/2).

— Op 1 januari 1986 wordt de commerciële walvisvangst gestopt. Enkel Perù, Rusland,

Torenvalk

Foto: R. Willockx

Noorwegen en Japan verklaarden zich niet gebonden te voelen. Japan deelde mee pas in begin 1988 te zullen ophouden. ('Eliomys' 10/2).

— In extremis besliste de Sovjetunie toch voorlopig met de walvisvangst te stoppen, behalve in de Siberische kustwateren, waar de vangst niet commercieel zou zijn.

— In het Meerdaalbos mag de Vos niet bejaagd worden. De jagers vechten deze beslissing van Waters en Bossen (tegenwoordig Dienst Groenbeheer) sterk aan en trachten de Vos in een ongunstig daglicht te plaatsen. Doch onderzoek wees uit dat boeren uit het omliggende geen schade leden. Zo waren er in 1983 8 nesten Vossen en in 1984 slechts 5 in het Meerdaalbos en het aangrenzende militair domein ('Carnivora' 3/2).

— Klemmen en gifeiëren mogen dus niet meer gebruikt worden. De verkoop is wél toegelaten. Raar maar waar. Zo werden rond Tienen op 1,5 jaar 32 Steenmarters gedood.

De Nationale Campagne Bescherming Roofdieren vraagt dus een stop van deze te vrije verkoop ('Carnivora' 3/2).

— De handel in Tarantula's en Reuzenstrandgapers wordt gereguleerd. Narwal (de spiraalvormige slagtaand brengt 4000 dollar op) en Klapmutsrob vonden geen bescherming ('Eliomys' 10/3).

— Het gebied waar de Noordkaper, de zeldzaamste walvis, zijn jongen ter wereld brengt, werd ontdekt. Hopelijk herpakt deze soort zich. Er blijven nog slechts 300 dieren over van de grote groepen die eens het noorden van de Atlantische Oceaan bevolkten ('Eliomys' 10/3).

*gesprokkeld door Rogier de Fraine
en Eric Lambrechts.*

Uit het wetstraatje.

In deze rubriek willen we onze leden op de hoogte houden van de nieuwe wetten in verband met natuur en landschap die uitgevaardigd worden. Ir. S. Tys zal ook telkens een korte commentaar verzorgen. Tevens kunnen bedenkingen rond reeds bestaande wetten of juridische problemen hier aan bod komen.

Reglementering en regionalisatie

Ir. Sylvester Tys

De regionalisering van de Belgische staat brengt een uiteengroeien met zich mee van de wetgeving op verschillende gebieden, onder meer ook inzake natuurbehoud.

De wet van 12 juli 1973 op het natuurbehoud beoogt globale regelingen mogelijk te maken voor de bescherming van soorten (planten en dieren) enerzijds en van het natuurlijk milieu anderzijds.

Zij vult een reeks bestaande wetten (jachtwet, visserijwet, boswetboek, veldwetboek, ruimtelijke ordening) aan met maatregelen ter bescherming van flora, fauna, hun gemeenschappen en groeiplaatsen (bodem, ondergrond, lucht en water).

De jachtwet verbiedt bijvoorbeeld het vervoer van een aantal dieren op het Belgisch grondgebied. De wet van 1973 kan daaraan een invoer- en uitvoerverbod verbinden.

De maatregelen, die door deze wet worden omschreven, betreffen:

- de bescherming van plante- en diersoorten
- de bescherming van de natuurlijke milieus
- de bescherming van de bossen in 't algemeen
- algemene beschermingsmaatregelen
- de vervolging der overtredingen

De wet van 1973 belast de Koning of de minister van landbouw of nog andere nationale ministers met een aantal met name aangeduide uitvoeringsmaatregelen.

Op grond van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, wordt het natuurbehoud als een gewestelijke materie gerangschikt.

In het raam van de door de wet bepaalde gewestvorming, worden de uitvoeringsmaatregelen van de wet op het natuurbehoud van 1973, voor zover deze laatste niet werd gewijzigd of aangevuld door een bepaald gewest, getroffen door de bevoegde Executieve of door de voor het gewest bevoegde minister, in plaats van door de Koning of door de minister van landbouw.

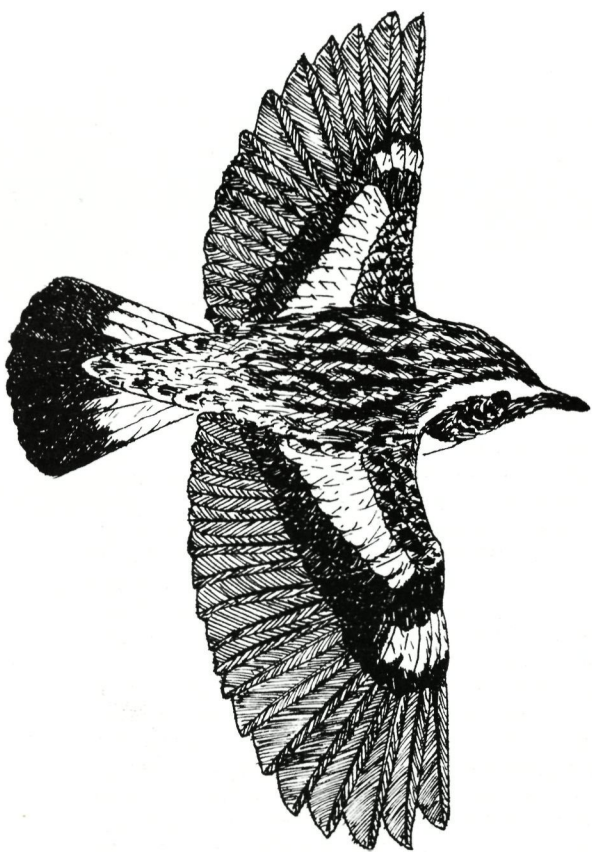
Dit geeft uiteraard aanleiding tot uit elkaar lopende reglementeringen, die stoelen op geografische zowel als op sociale en politieke verschillen tussen de gewesten.

Een voorbeeld met betrekking tot de bescherming van diersoorten kan deze evolutie illustreren.

Art. 3 van de wet van 1973 bepaalt:

"Met het oog op de vrijwaring van de soorten behorende tot de inheemse fauna neemt de

Paapje

Tekening: G. Driessens

Koning maatregelen tot bescherming van in het wild levende dieren; die bescherming wordt eveneens verleend aan hun krenge, hun eieren en eierschalen".

In het Vlaamse Gewest heeft een K.B. van 23 september 1980 regelen gesteld voor de bescherming van een aantal dieren die niet vallen onder de jachtwet, de visserijwet of de reglementering betreffende de bescherming van vogels. De Egel, de Hamster, de Hazelmuis, de inheemse kruipdieren en de inheemse amfibieën (behalve de groene en de bruine kikker) worden volledig beschermd (vangen, doden, in bezit houden, vervoeren en verhandelen zijn verboden en hun woon- of schuilplaatsen mogen niet worden verstoord). Ook een aantal ongewervelde dieren worden volledig beschermd.

Afwijkingen kunnen slechts worden toegestaan door de Koning (thans door de be-

voegde gemeenschapsminister) waarbij het advies van de Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud moet worden ingewonnen. Deze afwijkingen moeten verantwoord worden door een wetenschappelijk of educatief belang of door algemeen of plaatselijk belang.

In het Waalse Gewest heeft een besluit van de Waalse Gewest-executieve van 30 maart 1983 alle inlandse zoogdieren, amfibieën en kruipdieren integraal beschermd, met uitzondering van:

- enkele met name aangeduide soorten (ratten, Muskusrat, Veldmuis, woelmuizen, Woelrat, Mol, enz...)
- de in artikel 1 bis van de jachtwet van 28 februari 1882 vermelde soorten.

Dit besluit beschermt geen vogelsoorten, noch vissen of lagere diersoorten.

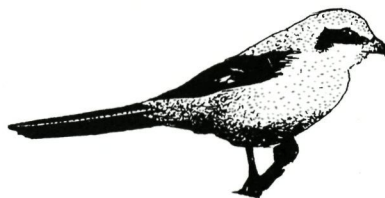
De beschermde soorten mogen niet gedood, afgestaan (al dan niet gratis), gehouden of vervoerd worden, noch opgezet worden of verzameld worden. Woonplaatsen, eieren en nesten mogen niet beschadigd of opzettelijk vernietigd worden. Dode, zieke of gekwetste exemplaren mogen niet worden opgezet, verzameld of verkocht.

Beschermde dieren die levend of opgezet in het bezit waren van particulieren bij het van kracht worden van het besluit moeten op een inventaris worden gebracht. Zij mogen niet voor publiciteit of handelsdoeleinden worden gebezigd of tentoongesteld.

Tijdelijke afwijkingen kunnen worden toegestaan na advies van de Waalse kamer van de Hoge Raad voor Natuurbehoud, op voorwaarde dat zij verantwoord worden op grond van de gezondheid of de veiligheid van de bevolking of van een explosieve ontwikkeling. Een besluit van de Waalse Executieve van 21 februari 1984 beschermt gedeeltelijk twee soorten inlandse huisjesslakken (*Helix pomatia* en *Helix aspersa*) die slechts vanaf een bepaalde grootte mogen worden gevangen. Het vrijlaten van vier buitenlandse soorten wordt verboden.

In het Brusselse Gewest werden geen specifieke uitvoeringsmaatregelen getroffen m.b.t. vermeld art. 3.

Ir. S. Tys, Beekstraat 16, B-2800 Mechelen

Klaapekster

Tekening: G. Driessens

Vijf vóór twaalf.

Op vele fronten wordt voor het natuurbehoud gestreden. Deze rubriek wil een forum bieden aan onze afdelingen die lokale problemen van natuurbehoud willen signaleren. Ook andere regionale of nationale actiegroepen, verenigingen enz. kunnen hier terecht en er is zelfs ruimte om internationale natuurbehoudsacties, -initiatieven of -problemen toe te lichten. Wie maakt er gebruik van?

Plastiek bedreigt zeevogels

Pierre Mannaert

Een recent onderzoek heeft uitgewezen dat na de olie nu ook plastic een grote bedreiging vormt voor het mariene milieu. In het Zuidpoolgebied werd in de maag van een albatros een speelgoedautootje aangetroffen. Bij 80 % van de onderzochte vogels werden in de maag allerlei plasticen voorwerpen gevonden. Deze werden in de meest verschillende vormen aangetroffen, gaande van stukjes piepschuim, nylon draden, stukjes van een badmuts tot een intact plasticen bekertje.

Niet alleen in het Zuidpoolgebied werd plastic in vogelmagen aangetroffen maar ook op ons eigen Noordzeestrand spoelen zeevogels aan met plastic in de maag.

In Nederland werd de maag van 88 Noordse Stormvogels, die dood op de kust aanspoelden,

onderzocht op de maaginhoud. Op de 88 vogels bleken er 70 (dit is 80 %) plastic in de maag te hebben (van Franeker J.A. 1983). Eigenaardig is wel dat sommige zeevogels plastic als voedsel beschouwen, sommigen voeren zelfs hun jongen met plastic! Het eten van plastic leidt in een aantal gevallen tot de onmiddellijke dood doordat het maagdarma kanaal volledig verstopt, en hierdoor verhongert de vogel.

De kern van het probleem ligt echter niet bij dergelijke acute sterfgevallen. Meer zorgen baren de kleine hoeveelheden plastic die dagelijks door vele vogels genuttigd worden.

Plastic in de maag kan leiden tot een verminderde voedselopname. De oorzaken daarvan kunnen zijn: het ontbreken van hongergevoel bij een „gevulde” maag, een afname in maximale maagcapaciteit (plastic neemt 'voedselruimte' in), een afname in de voorverteringsfunctie van de maag doordat ontstoken of afgeplakte maagwanddelen geen maagsap produceren. Een verminderde voedselopname hoeft niet direct dodelijk te zijn maar beïnvloedt wel de overlevingskansen in kritieke periodes en de voortplantingscapaciteit.

Niet alleen is plastic gevaarlijk omdat het in de zeevogelmagen terecht komt, maar ook omdat gebruikersplastic dodelijke vogelvalen vormt. Veel van dit gebruikersplastic vinden we langs de vloedlijn. Vogels raken verstrikt in de aangespoelde nylon touwen en visnetten en ook in de zes-stuks-verpakkingen voor pils. Regelmatig zijn er meldingen van vogels die zich in deze plastic verstrikt met de verstikingsdood tot gevolg (Mannaert P., 1981).

Onderzoek heeft uitgewezen dat scheepvaart en visserij de belangrijkste bronnen zijn van plastic op zee. Voornamelijk vanaf schepen wordt er jaarlijks ongeveer 6,5 miljoen ton vast afval in de oceanen gedumpt. (Dixon, 1981). Persoonlijk heb ik vastgesteld dat de plastic

Tekening/copyright: Gerard de Groot/Greenpeace

op onze Belgische kust niet zozeer afkomstig is van badgasten maar wel van schepen. Vooral aan onze kust blijken er veel nylon-touwen en netten aan te spoelen, gevolgd door plastieken wegwerpaanstekers en wegwerpscheermessen. Volgens de huidige internationale bepalingen zijn schepen nog niet verplicht om hun afval op te slaan, zodat we kunnen stellen dat alle mogelijke afval zomaar over boord gaat zonder dat er een haan naar kraait. Het is dus geen wonder dat de vloedlijn langs onze kust bestaat uit afval dat door schepen in zee werd gestort; daarbij moet nog vermeld worden dat we voor onze kust één van de drukst bevaren zeeroutes hebben en

waarschijnlijk daaruit voortvloeiend de vuilste stranden.

Zoals bioloog J.A. van Franeker in zijn artikel vermeldt: „Zeevogels hebben hun buik vol van onze plastiek: een signaal tot bezinning”.

Bibliografie

- Dixon T.R., T.J. Dixon. Marine litter surveillance. *Mar. Pollut. Bull.* 12 (1981) 9: 289-295.
 Mannaert P., 1981. Vogels met pijlen en wegwerpplastic. *Het Vogeljaar* 29 (5): 264.
 Van Franeker J.A., 1983. Plastics - een bedreiging voor zeevogels. *Nieuwsbrief NSO* 4 2: 41-61.

Uit het mededelingsblad van afdeling Denderland, januari 1985.

Na twee jaar gevangenschap: 16 uiterst zeldzame leeuwaapjes gerepatrieerd

In november 1983 voerde een Belgisch dierenhandelaar 29 Goudkopleeuwaapjes in. Een erg bedreigde soort, waarvan het totale aantal op enkele honderden geschat wordt.

Ze komen enkel nog voor in enige kleine restantjes tropisch regenwoud in het zuidoosten van de Braziliaanse deelstaat Bahia. Hieraan wordt echter steeds meer en meer geknaagd. Ook aan het La Una-natuurreservaat (11.400 ha) dat de Braziliaanse regering in 1980 daar stichtte.

Niettegenstaande deze leeuwaapjes door de wet beschermd zijn in Brazilië werden ze toch het land uitgesmokkeld en belandden via Bolivia in ons land, dat toen de Conventie van Washington nog niet geratificeerd had (eerst in januari 1984). Na lange onderhandelingen kon het Ministerie van Landbouw de handelaar ertoe overhalen 16 van de 24 diertjes (er waren er inmiddels al 5 overleden) terug te zenden naar Brazilië. Dit gebeurde op 30 oktober 11. Na een heraanpassingsperiode in een primatencentrum zal men ze hopelijk terug vrij kunnen laten in het La Una-reservaat.

(mededeling Wereldnatuurfonds)

Goudkopleeuwaapje: een van de zeldzaamste diersoorten ter wereld

Foto: R. Mittermeier

15 Jaar Jeugdactie Natuurbescherming en Landschapszorg

De stichting Leefmilieu vierde op 4 december 1985 te Brugge „15 jaar Jeugdactie Natuurbescherming en Landschapszorg”.

Tijdens deze plechtigheid werd o.m. teruggekeken op de meer dan 600 projecten die sinds 1970 gesteund werden ten bate van natuur- en landschapsbehoud. Meer dan 10 miljoen werd hieraan besteed.

Ook tal van Wielewaalreservaten werden op deze manier daadwerkelijk gesteund bij het beheer. We houden er aan de Stichting Leefmilieu ook langs deze weg van harte te feliciteren en te danken en wensen haar nog een vruchtbare verdere werking toe.

Op deze viering werd ook officieel de 'Jeugdactie Natuurbescherming en Landschapszorg 1986' aangekondigd.

Alle groepen van jongeren tussen 16 en 25 jaar die zich in Vlaanderen concreet willen inzetten voor projecten van strict natuurbeheer of -behoud of landschapszorg komen in aanmerking voor steunverlening. Ook in 1986 wordt door de Stichting Leefmilieu in totaal BF 1 miljoen ter beschikking gesteld voor deze Jeugdactie. Wie zijn kans wil wagen stuurt vóór 28 februari 1986 een gedetailleerd dossier op naar de Stichting Leefmilieu v.z.w., p/a Rockoxcomplex-Kredietbank, Kipdorp 11 - 2000 Antwerpen (tel.: 03/231.64.48).

Het 'Reglement' voor de Jeugdactie 1986, alsmede een kleurrijke folder i.v.m. 15 jaar 'Jeugdactie Natuurbescherming en Landschapszorg' kunnen eveneens bij de Stichting worden aangevraagd.

Verenigingsberichten

Activiteitenkalender januari - februari 1986

- 3 **Netevallei.** Neteling: Praatavond en dia-avond in het Parochiezaaltje, Hallaar. Aanvang: 20 u. Einde: 24 u.
- 4 **Lier.** Beheerswerken Bos Van Zevenbergen. Knotten van wilgen. Vertrek: 9 u. en 14 u., garage „Renault” op Antwerpseweg. Leiding: Bestuur. Mee te brengen: zaag en bijl. Einde: 12 u. en 17 u. ter plaatse.
- 4, 11, 18, 25 **'s Heerenbosch.** Werkdagen in het reservaat te Vlassenbroek. Vele handen maken het werk licht! Vertrek: Telkens om 9 u. aan Baasrode-kerk. Leiding: F. van de Voorde. Mee te brengen: laarzen, warme kledij.
- 5 **Hoogstraten.** Wandeling in de Cartierheide (Postel-Eersel). Vertrek: kerk Hoogstraten, 10 u. (met eigen wagens). Leiding: L. van Beeck, C. Paepen. Mee te brengen: picknick - verrekijker uiteraard. Einde: 17 u., Hoogstraten.
- 11 **Brugge.** Kraaientocht in het 'Vloetenveld' te Zedelgem. Vertrek: station Brugge 15.30 u. - Kerk Snellegem 16 u. Leiding: M. Pottier.
- 11 **Maasland.** Ledenfeest met dia-avond. Aanvang: Cult. Centrum Eidsen, 20 u. 400 fr. storten op rek. nr. 001-0271895-80 t.n.v. André Vincken As. vóór 5 jan. '86.
- 11 **Turnhout.** Beheerswerken in het Mevr. Van de Velde-reservaat te Turnhout. Vertrek: 10 u. op de Kanaaldijk onder de Brug van de Ring over het kanaal langs de kant van de Laguit. Leiding: Konservator X. In 't Ven. Mee te brengen: Knapzak, laarzen, rijf of riek. Einde: naar eigen keuze.
- 11 **Turnhout.** De Otter, diamontage in overvloeiingssysteem met klankband. Levenswijze en bescherming in Vlaanderen door dhr. Dirk Griel (in samenwerking met JNM en NCBR). Aanvang: Wielewaalhuis om 20 u.
- 12 **Brugge.** VWG-watervogeltelling in de Achterhaven. Vertrek: put Distrigas - 9 u. Einde: 12 u.
- 12 **Demer en Dijle.** Plantendeterminatie op winterwerken. 9 u. t.h.v. F. de Preter, Keerbergen.
- 12 **Kortrijk.** Namiddag in de omgeving van Moen. Verzamen om 13.30 u. aan de kerk van Knokke (Zwevegem). Leiding: Y. Feryn.
- 12 **Lier.** Vogelwerkgroep: de Maasvlakte (Nl.). Vertrek: 7 u., station Lier. Leiding: Dirk Colin. Mee te brengen: Warme kledij, laarzen, kijker, telescoop, boterhammen + thermos. Einde: 17 u., Lier.
- 12 **Netevallei.** Netewandeling langsheen de Grote Nete. Vertrek: Parking Pallieterhoeve. Baan: Booischot-Hulshout: 9 u. Leiding: S. Wuyts. Mee te brengen: laarzen en kijker. Einde: vertrekpunt, 12 u.
- 12 **Scheldeland.** Vogelwaarneming. Vertrek: Dorp Schellebelle om 9 u. Leiding: P. de Bruycker. Mee te brengen: verrekijker, laarzen.
- 12 **'s Heerenbosch.** Dagtocht met eigen wagens, schorren van Ossendrecht. Vertrek: 8.30 u., Opendorp-kerk. Leiding: P. Bieseman. Mee te brengen: laarzen, verrekijker, vogelgids, lunchpakket.
- 12 **Westkust.** IJzermonding. Vertrek: Albert I-monument Nieuwpoort 14 u. Leiding: P. Dewulf.
- 16 **De Stern.** Vogelwerkgroep 20 u. dorp Zevergem. Leiding: V. Geers.
- 17 **Hoogstraten.** Lang verhoopte natuurkwis. Vertrek: KSA-lokaal (Pax-centrum) te Hoogstraten om 20 u. Mee te brengen: kennis, fantasie en humor. Einde: 23.00 u.
- 17 **Krekenland.** Dia-avond over Lapland door R. de Lust. Aanvang: om 20 u. in het landbouwershuis, Markt 1, te Assenede.
- 18 **Antwerpen-Centrum.** Jaarlijkse Ledenavond met Koud Buffet, korte diareeks en tombola. Deelnemeprijs: 450 F te storten op girorekening nr. 000-1039985-48 van A. Driessens, Fortbaan 44 te Schoten en dit vóór 8 januari 1986. Aanvang om 17 u. in het Parochiaal Centrum Elshout, Fortbaan 79 te Schoten. Tel. nr. 651.72.90
- 18 **Brugge.** Museumbezoek onder het thema: De natuur bij de Vlaamse Primitieven. Dijver-Groeningemuseum om 15 u. Leiding: D. van Daele.
- 18 **Herentals.** Voormiddagtocht in en rond het „Prinsenspark” te Retie. Vertrek: De Lindekens te Bouwel om 8.30 u. of parking Prinsenspark om 9 u. Leiding: K. van Doninck. Mee te brengen: Laarzen en kijker. Einde:

rond 12 u. te Retie.

- 18 **Lier.** Moerbeibomen en zijderupsenweek door M. Lansens. Aanvang: 20 u. clublokaal, Rolwagenstraat 10, Lier.
- 18 **Scheldeland.** Ledenfeest „In den ouden post“ (recht over station) keuze tussen mosselen, kip of lasagne. 300 F volwassenen - 200 F kinderen / vóór 1-1-86 - inschrijving met naam en vermelding menu op nr. 001-1264471-55. Samenkomst om 19.30 u.
- 19 **Bree.** Uitstap naar de Maas en de grindgaten. Vertrek: Bree nieuw gemeentehuis 13.15 u. Kessenich kerk 13.30 u. Leiding: J. Rutten, F. Verstraeten en M. Janssen. Mee te brengen: Laarzen en warme kledij. Einde: 17 u. in Bree.
- 19 **Demer en Dije.** Diersporentocht. Vertrek: 14 u. Ingang van het Kasteel de Spaelbergh, Wespelaar. Leiding: F. Wuyts.
- 19 **Klein-Brabant.** Namiddagwandeling langsheen de Scheldedijken te Vlassenbroek. Vertrek: Kerk Vlassenbroek 13.30 u. Leiding: gids: afdeling 's Heerenbosch.
- 19 **Land van Waas-Zuid.** Ganzenocht in Damme en omgeving. Vertrek: 8.30 u. Sint-Niklaas (stadhuis), 10 u. Damme (stadhuis). Leiding: S. Orby. Mee te brengen: boterhammen.
- 19 **Mechelen.** Excursie naar Damme en omgeving. Vertrek: 8 u. station NMBS Mechelen. 10 u. Gemeentehuis Damme. Leiding: E. Kuyken en lokale gids. Mee te brengen: Lunchpakket - laarzen - warme kledij. Einde: station NMBS - 18 u.
- 19 **Netevallei.** Boswandeling in de Averegten te Hallaar. Vertrek: Grote parking: Boonmarkt 10 u. Leiding: D. van Tricht. Mee te brengen: laarzen - kijker - paddestoelen - gids. Einde: grote parking, 11.45 u.
- 19 **Rupelstreek.** Putten van Walem + Mechels Broek. Vertrek: 9.30 u. Tribune Boom F.C. Leiding: H. de Ceulaer. Mee te brengen: verrekijker, kowa, vogelgids, eten en drinken voor 's middags. Einde: 18 u.
- 19 **De Stern.** Daguitstap naar Zeeuws-Vlaanderen. Vertrek: 8 u. dorp Zevergem.
- 19 **Turnhout.** Busuitstap naar Schouwen-Duiveland, Brouwersdam en Goeree-Overflakkee met strandwandeling, ganzenobservatie en zeevogels speuren. Vertrek: 6.30 u. Warande Turnhout of Beerse kerk om 6.45 u. (opstapkeuze bij betaling bekend maken). Inschrijven door storting van 300 F of 250 F voor jeugdleden op rek. 000-0330377-92 t.n.v. De Wielewaal v.z.w. Schuurhoven 154 te Oud-Turnhout. Leiding: W. Machiels en P. Prinsen. Mee te brengen: knapzak, laarzen, regenkleidij, verrekijker enz. Einde: Warande rond 19 u.
- 19 **Voorkempem i.s.m. Brechtse Heide.** Voormiddaguitstap AWW Oelegem en Spaarbekken Broechem. Vertrek: 8.45 u. kerk Schilde, 9 u. kerk Oelegem. Leiding: R. van den Houdt.
- 19 **Zwalmvallei.** Winterwandeling te St. Martens-Lierde. Vertrek: samen a/d kerk te St. Martens-Lierde. Leiding: P. Rouchhout + G. Eeckhout.
- 21 **Brechtse Heide i.s.m. Voorkempem.** Dia-avond: Naar het oosten (Tibet). Aanvang om 20 u. in „De Lusthof“ achter de „Toverfluit“ te Halle. Leiding: L. van Dievel.
- 24 **Noorderkempem.** Ledenavond + werk van eigen leden (Herman Lieckens - Joris Pinseel). Aanvang: gildenhuis 19 u., Stationstraat 57 - 2190 Essen. Mee te brengen: Kadootje voor onze tombola.
- 24 **Voorkempem i.s.m. Brechtse Heide.** Dia-avond Rivierlandschappen. Aanvang om 20 u. in „De Lusthof“ achter de „Toverfluit“ te Halle. Leiding: R. Willockx.
- 25 **Bree.** Diareeks natuurgebied in Griekenland door B. Castelein lid van BVNF. Aanvang: 20 u. in het auditorium van de bibliotheek Bree gelegen aan het gemeentehuis Bree. Mee te brengen: 25 F inkom.
- 25 **Lier.** Jaarlijks gezellig samenzijn. Inschrijvingen, inlichtingen: M. Vermeylen, tel. 03/481.94.79
- 25 **Mechelen.** Ledenavond, broodmaal en werk van eigen leden. Lokaal Den Halm - 20 u.

25 **Merelbeke.** Tweede winteravond: de Hr. A. Steyaert toont ons zijn mooiste dia's over de Camargue (Frankrijk). Onze leden herinneren zich wel de unieke dia's van hem over de opgespoten terreinen van bij ons, wat zal dit dan niet worden! Aanvang 20 u. in zaal Hof Ten Bosch, Burgemeester Maenhoutstraat 92, 9220 Merelbeke.

26 **Brugge.** Ganzenocht in de regio. Vertrek: station Brugge - 13.30 u. Mee te brengen: kijker en telescoop. Leiding: G. Orbie.

26 **de Kievit.** Voormiddagtocht naar de kleiputten van Rijkvorsel-St. Lenaerts. Vertrek: Beerse-centrum-kerk 9 u. eigen wagens. Leiding: J. Joris, H. Verheijen. Mee te brengen: laarzen, verrekijker. Einde: Beerse 13 u.

26 **Kortrijk.** Voormiddag in de Gavers te Harelbeke. Verzamelen om 9 u. op de nieuwe parking langs de Stasegemsesteenweg te Harelbeke. Leiding: F. Deckers

26 **Scheldeland.** Wandeling - Achterhaven Zeebrugge en omgeving Damme (met eigen wagens). Vertrek: Markt Wetteren 9 u. Leiding: A. Meganck.

26 **'s Heerenbosch.** Wandeling Hoge Jan en omgeving. Vertrek: 14 u. Boskapel. Leiding: J. Dierickx. Mee te brengen: laarzen, verrekijker, vogelgids.

FEBRUARI

1 **Klein-Brabant.** Dia-avond met werk van eigen leden. Aanvang: Cultureel Centrum Bornem 20 u.

1 **'s Heerenbosch.** Dagtocht met bus naar de Westhoek (Blankaart, IJzermonding). Verdere details: zie plaatselijk maandblad. Leiding: M. Aerts - gids: Gilbert. Mee te brengen: laarzen, verrekijker, vogelgids, lunchpakket.

2 **Krekenland.** Halve daguitstap op zoek naar ganzen. Vertrek: 7.30 u. op de Markt te Assenede. Leiding: J. van de Steen. Einde: rond de middag.

3 **Kortrijk.** Handzamevaart 1/2 dag. Verzamelen om 8 u. op de Veemarkt te Kortrijk (overdekte halle). Leiding: F. Deckers.

2 **Mechelen.** Excursie naar de waters rond Antwerpen. Vertrek: 8.30 u. station NMBS-Mechelen. 9 u. Benzine-station Moretuslei Wilrijk. Leiding: L. Benoy. Mee te brengen: Laarzen - warme kledij. Einde: station NMBS - 12.30 u.

2 **Noorderkempem.** Ganzenuitstap - Zeeland. Vertrek: Essen kerk - 8 u. Leiding: F. Broos. Mee te brengen: picknick. Einde: Essen - 18.30 u.

7 **Netevallei.** Neteling: praataavond en diavoorstelling in het Parochiezaaltje Hallaar. Aanvang 20 u. Einde: 23.30 u.

8 **de Kievit.** Dia-avondvoordracht over IJsland door P. Prinsen. Aanvang: Zaal Modest-bovenzaal, Kerkplein Beerse. Aanvang: 20 u.

8 **Land van Waas-Zuid.** Het fonds voor instandhouding van de roofvogels geeft een filmavond: 1e deel: prooivogels van Europa (dia's), 2e deel: de grijze wouw (film), 3e deel: de kerkuil (film). Aanvang: 20 u. - De grote zaal van de stadsbibliotheek (H. Huysmansplein 1) Sint-Niklaas.

8 **Merelbeke.** „Uilentocht te Munte“. We maken eerst nog een wandelingetje in het landelijke Munte om bij invallende duisternis de gedragingen en de jachtvluchten van de overwinterende Ransuilen te bekijken. Afspraak om 16.45 u. aan de kerk van Merelbeke Centrum ofwel om 17 u. Munte Kerk. Leiding: F. de Sutter.

9 **Brugge.** Excursie in de Achterhaven. Vertrek: Brugge/station 13.30 u. Dudzele-De Drie Zwanen' 13.45 u. Leiding: G. Orbie. Mee te brengen: kijker, telescoop.

9 **Herentals.** Dagtocht met de bus naar Schouwen-Duiveland. Inschrijven voor 12-1-86 bij secr. Willaert N. (014-51.61.98). Prijs nog te bepalen. Vertrek: De Lindekens te Bouwel om 7 u. Leiding: F. Jacobs. Mee te brengen: Telescoop, lunchpakket.

- 15 **Lier.** Zoogdierenavond: dia's en voordracht. Aanvang: 20 u. clublokaal. Rolwagenstraat 10, Lier.
- 15 **Mechelen.** Voordracht over de Blauwe Reiger door D. Draulans. Aanvang: 20 u. Zaal Generale Bankmaatschappij Van Benedenlei 26, 2800 Mechelen.
- 15 **Rupelstreek.** Bocht van Bath + Kreekraksluizen. Vertrek: 8.30 u. Tribune Boom, 9 u. molen van Lillo. Leiding: J. Poeck. Mee te brengen: Kowakijker, vogelgids, laarzen, eten en drinken voor 's middags. Einde: 18 u.
- 15 **Scheldeland.** Over macrofotografie door Dhr. Persoons. Geïnteresseerden, gelieve fotomateriaal mee te brengen. Aanvang: refter gemeentezaal Wetteren, School-dreef om 20 u.
- 16 **Brugge.** VWG-Watervogeltelling in de Achterhaven. Vertrek: Put Distrigas - 9 u. (tot 12 u.)
- 16 **Demer en Dijle.** Plantendeterminatie op winterkenmerken. 9 u. t.h.v. F. de Preter Keerbergen.
- 16 **Klein-Brabant.** Namiddagwandeling langsheen de Scheldejijken te Branst. Vertrek: Kerk Branst 14 u. Leiding: Hendrik D'Hertefeldt.
- 16 **Kortrijk.** Voormiddag in de Gavers te Harelbeke. Verzamelen om 9 u. op de nieuwe parking langs de Stasegemsesteenweg te Harelbeke. Leiding: F. Deckers.
- 16 **Krekenland.** Halve dagtocht naar Canisvliet. Vertrek: Markt te Assenede om 8 u. Leiding: R. de Smet.
- 16 **Lier.** Daguitstap langsheen de Grote Nete, van Boischot tot Lier. Vertrek: Inlichtingen: E. Lambrechts, tel.: 03/480.61.78. Leiding: WA-Netevallei. Mee te brengen: Laarzen, knapzak. Einde: 17 u. Lier.
- 16 **Maasland.** Dagexcursie Zeeland per autobus. Maaseik Bospoort 6 u. Leiding: Marc en Theo. Mee te brengen: Laarzen, kijker, knapzak, vogelgids. Inschrijven vóór 3 febr. '86. 350 F storten op rek. 001-0271895-80 t.n.v. A. Vincken.
- 16 **Netevallei.** Boswandeling in de Averegten te Hallaar. Vertrek: grote parking: Boonmarkt 10 u. Leiding: D. van Tricht. Mee te brengen: laarzen, kijker. Einde: grote parking om 11.45 u.
- 16 **Scheldeland.** Vogelwaarneming. Vertrek: dorp Schellebelle om 9 u.
- 16 **De Stern.** Wandeling door de Scheldevallei te Zevegem. Vertrek: 9 u. dorp Zevegem. Leiding: W. Galle. Einde: 11.30 u. kerk Zevegem.
- 16 **Westkust.** „De Blankaart”. Vertrek: Kasteel De Blankaert Woumen 14.30 u. Leiding: P. Houwen.
- 20 **De Stern.** Vogelwerkgroep. Leiding: V. Geers. Aanvang: 20 u. dorp Zevegem.
- 21 **De Stern.** Dia-avond over de otter en andere Belgische roofdieren gegeven door de nationale campagne bescherming roofdieren. 20 u. Veldstraat 50, Zevegem.
- 22 en 23. **Brugge.** Tweedaagse bustocht naar de Flevopolder en de Hoge Veluwe. Informatie zal verschijnen in Doedeljoe en zal aan de provinciale afdelingen worden doorgestuurd. Leiding: G. Orbie.
- 22 **Kortrijk.** Alleen bij droog weer. Uilentocht in het bos van Bon-Secours. Verzamelen om 18 u. aan de Basiliek. Leiding: F. Deckers.
- 22 **Merelbeke.** Derde winteravond: „Natuurfotografie”. De Heer M. Sloodmaekers, voorzitter van de BVNF. (Belgische vereniging van Natuurfotografen) zal ons zeker een boeiende avond bezorgen met nooit geziene dia's. Aanvang 20 u. in zaal Hof Ten Bosch, Burgemeester Maenhoutstraat 92, 9220 Merelbeke.
- 22 **Netevallei.** Bezoek aan huisvuilverbrandingsinstallatie te Heist-op-den-Berg. Vertrek: Verbrandingsoven 14 u. Leiding: R. Meeus. Einde: 16 u.
- 23 **Demer en Dijle.** Vogelwaarneming te Rotselaar. Vertrek: 9 u. kerk Rotselaar. Leiding: F. Wuyts.
- 23 **'s Heerenbosch.** Tussen heemkunde en natuurkunde te Liezele en Lippelo. Vertrek: 14 u. Gravenkasteel. Leiding: W. van Ingelgem.
- 28 **Krekenland.** Voordracht over Nepal door D. Boute in het Landbouwershuis, Markt 1 te Assenede.

MAART

- 1 **Klein-Brabant.** Ledenavond. Aanvang: 18 u. parochie-zaal Lippelo.
- 1 **Lier.** Sneeuwklorkjeswandeling. Vertrek: 13.30 u. Zimmertoren Lier. Leiding: R. Seldersborghs en H. Jansen. Mee te brengen: kijker. Einde: 17 u. Begijnhof.
- 1 **Westkust.** Wandeling onder de sterrenhemel. Vertrek: markt te Wulpen (Oostduinkerke) 20 u. Leiding: Dr. D. Dumoulin.
- 2 **Land van Waas-Zuid.** Bezoek aan een paar Dijle-reservaten (De Muizenhoek en De Dijleoorden). Vertrek: 13.30 u. Sint-Niklaas (Stadhuis), 14.30 u. te Muizen aan de Muizenbrug (café Het Brughuis). Leiding: Conservator F. Meys.
- 7 **Netevallei.** Neteling: Jaarlijkse ledenvergadering. Praat avond in het Parochiezaaltje Hallaar om 20 u. Einde: 23.30 u.

VOORNAAMSTE PUNTEN UIT HET VERSLAG VAN DE VERGADERING VAN DE RAAD VAN BEHEER, GEHOUDEN TE TURNHOUT OP 16 NOVEMBER 1985.

— Afdelingen Mechelen en Netevallei hebben elk een B.T.K.-project opgezet. In dit verband merkt de raad van beheer op dat de centrale zou moeten ingelicht zijn van elk initiatief waarbij officiële instanties betrokken zijn. Er kunnen mogelijke implicaties ontstaan i.v.m. verzekeringen, burgerlijke aansprakelijkheid, aanvragen voor subsidies, personeelstoewijzingen, enz.

— Voor de aankoop van De Steenbeemden ontvingen we van het Wereld Natuur Fonds een subsidie van 500.000 fr.

— De vergadering van de raad van deelgenoten heeft plaats op zondag, 16 maart. De uittredende beheerders zijn Jan Dhollander (prov. Oost-Vlaanderen) en Walter Van Spaendonk (prov. Antwerpen). Diane Van Daele zal er spreken over „Contacten tussen afdelingen en raad van beheer”.

— De derde gemeenschappelijke conservatorsdag van de Vlaamse reservaatbeherende verenigingen, die in het teken staat van „Moerasbeheer”, heeft plaats te Emblem op 6 september 1986. In de voormiddag zijn er spreekbeurten, 's namiddags is er een wandeling naar De Steenbeemden. Afdeling Lier en de werkgroep Natuurbehoud zorgen voor de organisatie.

REIS NAAR HONGARIJE van 2 tot en met 16 juni 1986

Per vliegtuig naar Boedapest, ter plaatse autocar met maximum 44 plaatsen. Verblijf in drie sterren-hotels met vol pension op basis van tweepersoons-kamers met bad.

Een Hongaarse gids vergezelt ons gans de reis. Bovendien zijn er ter plaatse ornithologische gidsen.

Programma

2 juni: 1ste dag

Vliegtuigreis Brussel-Boedapest.

Overbrenging naar en logies in het hotel 'Boedapest'.

3 juni: 2de dag

Boedapest-Eger

Voormiddag: geleid bezoek van 3 uur aan de stad, waaronder de heuvelen van Boeda en de grote parken van de stad.

Middagmaal in een typisch restaurant van de stad.

Namiddag: vertrek naar Eger op de zuidflank van de Bükkbergen.

Avondmaal en logies in het hotel 'Eger-Park'.

4 juni: 3de dag

Uitstap naar de Bükkbergen, een hoogvlakte van 20 km lang en 4 tot 6 km breed.

Logies te Eger in het hotel 'Eger-Park'.

5 juni: 4de dag

Eger - Debrecen

Na het ontbijt vertrek naar de vlakte van Hortobagy.

Middagmaal onderweg in landelijk restaurant.

Onderweg observaties in de poesta.

Avondmaal en logies in het hotel 'Aranybika' te Debrecen.

6 juni: 5de dag

Nationaal Park Hortobagy

Het Nationaal Park Hortobagy is de laatste uitgestrekte poesta van Centraal- en West-Europa.

Logies in het hotel 'Aranybika' te Debrecen.

7 juni: 6de dag

Debrecen - Szeged

Vertrek naar Szeged met halte in de Tisza-vallei met haar reeks alkalische sodawatermeren tussen Szeged en Keskemet.

Avondmaal en logies in het hotel 'Hungaria' te Szeged.

8 juni: 7de dag

Fehertomeer

Uitstap naar het Fehertomeer (Witte meer). Het is het zuidelijkste van de zoutmeren tussen de Donau en de Tisza. Logies in het hotel 'Hungaria' te Szeged.

9 juni: 8ste dag

Saser-reservaat

Uitstap naar het Saser-reservaat, een 50 ha groot eiland met wilgen en populieren in de Tsaz-rivier ten westen van Hódmezővásárhely.

Logies in het hotel 'Hungaria' te Szeged.

10 juni: 9de dag

Szeged - Szeksard

Vertrek naar Szeksard met halte in de beroemde Kiskun-vallei.

Middagmaal in een Csarda-restaurant.

Avondmaal en logies in het hotel 'Gemenc' te Szeksard.

11 juni: 10de dag

Gemenc-reservaat

Verblijf van een ganse dag in het Gemenc-reservaat op 9 km van Szeksard. Beschermd gebied met

Europese vermaardheid.

Logies in het hotel 'Gemenc' te Szeksard.

12 juni: 11de dag

Szeksard - Keszthely

Vertrek naar Kisbalaton (Klein Balaton) en de westelijke punt van het Balatonmeer.

Middagmaal en observaties onderweg.

Avondmaal en logies in het hotel 'Helikon' te Keszthely.

13 juni: 12de dag

Kisbalaton - reservaat

Volledige dag in de streek en het reservaat van Kisbalaton, een van Europa's meest interessante moerasgebieden.

Logies in het hotel 'Helikon' te Keszthely.

14 juni: 13de dag

Keszthely - Szekesfehérvár

Vertrek naar Szekesfehérvár.

Bezoek aan de Bahony-heuvels, die evenwijdig lopen met de noordelijke oever van het Balatonmeer. Vogelobservatie in de omgeving van Sümeg, op de ruïnes van de stad, op een ruïne te Tatika en te Sümeg-Tapolca (visvijvers).

Avondmaal en logies in het hotel 'Alba Regia' te Szekesfehérvár.

15 juni: 14de dag

Velenc-meer.

Volledige uitstap rond het Velenc-meer (reservaat van 26 km² met 230 ha rietvelden).

Die dag worden ook de Dynnyes-moerassen bezocht.

Logies in het hotel 'Alba Regia' te Szekesfehérvár.

16 juni: 15de dag

Boedapest - Brussel

Overbrenging naar de luchthaven van Boedapest.

Vlucht naar Brussel.

Al de vogels van Midden-Europa kunnen gezien worden, o.a. Saker- en Roodpootvalk, praktisch alle reigerachtigen, de Syrische Bonte Specht, de Sperwergrasmus en de Grote Trap.

Bovendien heeft Hongarije een rijke geschiedenis en folklore.

Raadpleeg ook 'Wielewaal' 1979, blz. 289 en volgende.

Richtprijs: 1.600 D-Mark

De toeslag voor een eenpersoonskamer is 36 D-Mark per nacht.

Inschrijving door overschrijving van 3.000 F op rekening 000-0319785-73 van vzw De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout.

De inschrijving wordt afgesloten op 28 februari 1986.

H. Franckx

Ons reservatenfonds viert zijn 6e lustrum.

Dertig jaren op zoek naar financiële middelen om onze bedreigde natuur veilig te stellen. Ook U kunt helpen door een gift, hoe klein ook. Zie de rubriek „Ons reservatenfonds”.

Wel en wee in onze afdelingen

In elke afdeling gebeurt af en toe wel iets dat van méér dan plaatselijk belang is. Denken we maar aan een viering van een verdienstelijk lid, bijzondere initiatieven of acties, oproepen tot medewerking aan acties of onderzoeken enz. Hier vindt U de gëeigende plaats om ook de andere afdelingen daarvan in kennis te stellen. Gebruik deze mogelijkheid.

JOS SCHILTZ HONDERD JAAR!

Jos Schiltz, de eerste penningmeester en later de eerste ondervoorzitter van het hoofdbestuur van De Wielewaal, viert zijn honderdste geboortedag!

Het was op 9 januari 1886 dat Joseph Schiltz te Antwerpen geboren werd. Dat gebeurde in de Kloosterstraat - "... de straat, vroeger de aange-naamste en de schoonste misschien van heel de stad..." (A. Thijs in „Historiek der straten en openbare plaatsen van Antwerpen“, Antwerpen 1877) - in het Sint-Andrieskwartier, de parochie van miserie.

De jongen studeerde aan het bekende, maar toenmaals strenge, college van de Jezuïeten te Turnhout. Daarna behaalde hij aan de rijksuniversiteit van Gent een ingenieurstitel.

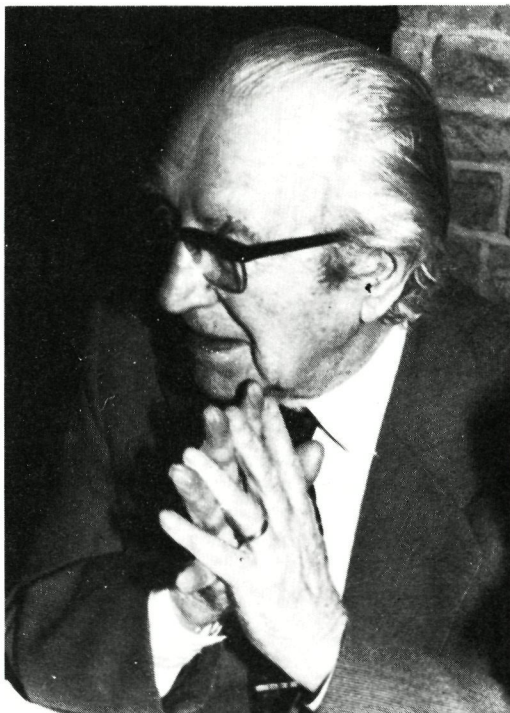
Tijdens de eerste wereldoorlog verbleef hij in Engeland, waar hij o.a. te Bristol bij „Rolls-Royce“ werkte. In 1927 richtte hij te Morsel een fabriek van badverwarmers op. Na de tweede oorlog schakelde hij over op de productie van roodkoperen fittings. Hij speelde een voorname rol in het bedrijfsleven en in al wat daarrond reilt en zeilt. Daarenboven was hij een zeer sociaal voelend man.

Jos huwde in 1926 Holda, een dochter van de toondichter Lodewijk Mortelmans. Uit dit huwelijk sproten zeven kinderen. Hoeft het gezegd dat de natuur en de kunsten, inzonderheid de muziek, een voorname plaats bekleedden in dit gezin?

In Engeland, tijdens de eerste wereldoorlog, had Jos Schiltz een vriend, een goede ornitholoog. Deze man wees hem op de schoonheid van de natuur. Daar ontloek dan ook zijn liefde tot de vogels. Terug in het vaderland was „Het Vogeljaar“ van Dr. Jac P. Thijsse zijn gids. Toen De Wielewaal in februari 1933 boven de doopvont werd gehouden, verscheen er een klein artikelje in de dagbladen. Dat was het sein voor Jos: hij werd lid van de piepjonge vereniging. Op het eerste uitstapje naar de Brechtse Heide op 30 maart 1933 was hij aanwezig. Ook op de andere vijf tochtjes dat jaar zou hij present zijn.

E.H. Frans Segers, de talentenjager, legde onmiddellijk beslag op de nieuwe aanwinst: Jos werd penningmeester. Hij bleef dit tot 28 september 1947. Op die belangrijke algemene vergadering te Mechelen werd hij de eerste ondervoorzitter van de vereniging. Onder druk van het vele werk in zijn bedrijf verliet hij de centrale in 1951.

Wanneer in 1937 de drie bestaande afdelingen hun eigen programma's begonnen op te stellen, koos men hem in Antwerpen tot afdelingsvoorzitter. Om dezelfde reden, het vele werk, gaf hij in 1949 het roer in handen van Gerard Andries. Uit erkentelijkheid voor twaalf jaar uitmuntende leiding vereerde men

Jos Schiltz

hem met de titel van erevoorzitter. Tot in 1958 bleef Jos, alhoewel onregelmatig, de vergaderingen volgen.

Met dankbaarheid denken wij terug aan de vele jaren dat hij met grote trouw en onverdroten ijver mee leiding gaf aan de vereniging. Vooral zijn rustig en gezond oordeel en zijn wijze raad karakteriseerden zijn optreden.

Onlangs bracht ik hem, in gezelschap van zijn dochter Olivia, een bezoek. Hij beluisterde Bach, zijn lievelingsmuziek. Naast hem lag een boek, een foto van zijn jongste kleinkind en het laatst verschenen Wielewaalnummer. Hij heeft nog steeds dat vriendelijk innemend voorkomen, hij is gezond en heeft een flinke eetlust. Ik praatte met hem over de goede oude tijd, maar weldra stelde hij vragen over de huidige redactie en de huidige gedachten-sfeer bij De Wielewaal. Hij is nog bij de tijd.

Jos Schiltz kan terugblikken op een rijk, gevarieerd en spannend leven. Voor zijn familie, de zeven kinderen en twintig kleinkinderen, is hij de aartsvader, het middelpunt. Hij wordt dan ook door hen op handen gedragen. Een gelukkig man.

Namens de gehele Wielewaal willen we Jos Schiltz met zijn honderdste verjaardag feliciteren en hem nog vele jaren in goede gezondheid toewensen!

Ferd. Van den Broeck

VOOR HET 17e OPEENVOLGEND JAAR NAAR DE WADDENEILANDEN TERSCHELLING EN VLIELAND

Datum: van 24 tot en met 31 mei 1986

Reisleider: De heer Antoon Deceuninck, voorzitter van de afdeling i.s.m. Mevrouw Simonne Vanminsel.

Verslaggever: Mevrouw Simonne Vanminsel.

Reisorganisatie: De Heer Antoon Uyttendaele.

Reissom: Richtprijs: 10.500 Bfr. Inbegrepen vol pension in Hotel 'Paal-8', autobus Harlingen heen en terug, boottochten Harlingen-Terschelling en Terschelling-Vlieland en terug, huifkartocht en alle verplaatsingen op de wadden zelf.

Inschrijving: Door storting van 2500 fr., op de postrekening nummer 000-0178083-88 van De Wielewaal-afdeling Antwerpen-Zuid, Parklaan 102, 2520 Edegem. Zo vlug mogelijk en uiterlijk **vóór 15 februari 1986!**

Om ons in de gelegenheid te stellen onze Nederlandse guldens via het Wisselinstituut aan de officiële koers te kunnen aankopen verzoeken wij alle deelnemers vriendelijk het saldo van de reissom, zijnde 8000 F te willen storten **vóór 5 april 1986** op bovenvermelde postrekening.

Informatie: Alle deelnemers ontvangen ten gepasten tijde alle verdere inlichtingen omtrent de organisatie van de reis en het volledig programma van de uitstappen.

Zoals vorige jaren logeren we weer in het Hotel 'Paal-8'. Voor eventuele inlichtingen kan U steeds terecht bij de heren A. Deceuninck (tel. 03/449.46.56), A. Uyttendaele (tel. 03/237.35.34), Mevrouw S. Vanminsel (tel. 03/321.87.83).

Antoon Deceuninck, Karmelietenstraat 105, 2600 Berchem

Antoon Uyttendaele, Brederodestraat 193/2, 2018 Antwerpen

Mevrouw Simonne Vanminsel, E. Van Steenbergelaan 35, 2100 Deurne.

DE NEGENDE LENTESYMFONIE: DE NEGENDE VLAAMSE ARDENNENDAG.

Wielewaalafdelingen Schelde & Leie verwachten u op zondag 27 april 1986.

Wat hebben we U die dag te bieden? Veel

natuurbeleving in het heuvelland van Omer Wattez, hopelijk beter weer dan vorig jaar, een voormiddagwandeling én een namiddagwandeling in twee verschillende gebieden onder leiding van plaatselijke gidsen, die uw groep laten kennis maken met de specifieke flora en fauna, gebonden aan de eigen geologie van deze streek. 's Middags komen alle deelnemende groepen dan samen om te picknicken in de feestzaal van de brouwerij Roman in Mater, waar men bij een typische Oudenaardse 'bruinen' ook kan proeven van geurige barbecueworst met bruin brood, of mattetaart met een kop koffie, dit alles verzorgd door onze vrienden van de Stichting Omer Wattez. Onze Wielewaalafdeling staat daar ook met een boeken- en informatiestand, die elk jaar veel succes kent (kijk daar eens uit naar de heruitgave van 'De Vlaamse Ardennen' van Omer Wattez, naar de 'Voorlopige plantenatlas' van de Plantenwerkgroep Schelde-Leie, naar 'Kijk op het groene Vlaanderen' van Karel De Waele en Ulrich Libbrecht).

Uit welke natuurgebieden kan U kiezen?

Kwaremont: heuvellandschap

Kluisberg: beukenbos (enkel 's voormiddags!)

Etikhove: Maarkebeekvallei

Burreken: beekvallei en bronbosje op de grens Schorisse

Bos te Rijst: beukenbos en bronbos in Schorisse
Bos ter Eecken: bronbos en heiderelict in Louise Marie

Muziekbos: beukenbos en zandige kop, vooral aandacht aan de geologie.

Brakelbos: beukenbos, bronnen, heiderelict

Hootond: heuvellandschap

Zulzeke: beukenbos, heuvellandschap

Roborst: Zwalmvallei

Michelbeke: Zwalmvallei

Ename: zeer rijk beukenbos, salamanderpoelen, paddentunnel

Zegelsem: Perlinckbeek

St.-Blasius-Boekel: beekvallei

Nokere: heuvellandschap in het interfluvium

Groepen kunnen hun voorkeur voor bepaalde gebieden te kennen geven. Gelieve daartoe bij inschrijving drie gebieden uit te kiezen. Er zal zoveel mogelijk met deze voorkeur rekening gehouden worden. In principe begint de morgenwandeling om 9 u. in de nabijheid van het gebied, en eindigt de namiddagtocht rond 17 u.

Tot weerziens in de Vlaamse Ardennen voor het traditionele lentefeest van de laatste zaterdag van april.

Inschrijven bij: Karel De Waele, Kerselaarslaan 52, 9800 Deinze, tel. 091/86.45.60

Werk op de plank

Hier vindt U mededelingen, activiteitenkalenders, verslagen enz. van onze verschillende werkgroepen, nl. Ornithologie, RANA, Botanie, Natuurbehoud en Propaganda. Wenst U meer informatie over de werking van deze werkgroepen of wilt U er actief aan deelnemen, contacteer dan even de Wielewaalcentrale.

- De volgende vergadering van de Werkgroep Natuurbehoud heeft plaats op zaterdag 8 februari 1986 om 14.00 uur in het Wielewaalhuis.
- Werkgroep Botanie - Programma 1986

Het hier gepubliceerde programma dient eveneens als richtlijn voor de afdelingen met een eigen plantenwerkgroep. Bij het opstellen van hun activiteitenkalender worden ze verzocht met onderstaande data rekening te houden, zodat belangstellende leden de kans krijgen om aan zoveel mogelijk uitstappen deel te nemen.

Alle activiteiten worden iedere maand in de verenigingsberichten van de Wielewaal herhaald. Waar het nodig is zullen aanvullende gegevens gepubliceerd worden. In tegenstelling tot vorig jaar vervalt de afspraakmogelijkheid in de namiddag. Personen die slechts een halve dag aan de excursie wensen deel te nemen kunnen eventueel 's middags afhaken.

19.04. Hallerbos. Leiding: Kris De Caluwé

Samenkomst: Kerk te Dworp

08, 09 en 10.05 3-daagse in de Gaume. Nadere gegevens volgen.

24.05 Voerstreek - Berwinnedal. Leiding: André De Jonghe. Samenkomst: Kerk van Moelingen (Moeland).

07.06 Ben-Ahin en Moha. Leiding: J. Saintenoy - Simon. Samenkomst: Station van Hoei - Noord (Huy - Noord)

28.06 Floorbambos. Leiding: Paul Van Den Bremt
Samenkomst: Kerk van Melsbroek

05.07 Grote Geule - Krekengebied. Leiding: Paul Van Den Bremt. Samenkomst: Kerk van Assenede

23.08 Kanaalzone. Leiding: Jan Van Den Haute.
Samenkomst: Kerk Rieme (dichtbij het kanaal Gent - Terneuzen).

30.08 Liereman en omgeving. Leiding: David Wynants. Samenkomst: Kerk Zwaneven in Oud-Turnhout (afrit Turnhout-Oost).

13.09 Vallei van de Bocq. Leiding: Jan Van Den Haute. Samenkomst: Kerk Yvoir.

27.09 Schorren te Doel. Leiding: Dré Jacobs
Samenkomst: Kerk van Kieldrecht

25.10 Paddestoelenwandeling. Nadere gegevens volgen.

22.11 Jaarvergadering in het lokaal van Wielewaal-afdeling Lier. Programma 1987 - Plantendia's.

Voor de mossendag in december zullen de gegevens later gepubliceerd worden. Al de uitstappen beginnen stipt om 9 uur.

In het maarnummer vindt U het jaarverslag 1985 van de Werkgroep Botanie.

André De Jonghe

Van Aalscholver tot Zeis - nieuws uit onze reservaten.

We willen onze leden graag regelmatig op de hoogte houden van het wel en wee van onze reservaten. In deze rubriek kunnen onze conservators terecht met nieuwtjes over het natuurgebied dat hen is toevertrouwd, bijvoorbeeld over beheerswerken, waarnemingen of vondsten van interessante soorten, inventarisaties of wetenschappelijk onderzoek, uitbreidingen, bedreigingen enz. We hopen dat we van hen regelmatig, liefst positieve, nieuwtjes ontvangen.

- In het Staatsblad van 8.11.1985 werden de Ministeriële Besluiten van 3.9.1985 gepubliceerd waarbij onze reservaten Fort VII (Antwerpen-Wilrijk), Kooldries (Brecht) en Korhaan (Arendonk) het statuut van erkend natuurreservaat werd verleend.

Het dossier voor de Tikkebroeken (Kasterlee) werd reeds positief geadviseerd door de Hoge Raad voor Natuurbehoud en wacht nu op ondertekening door de Minister. Voor de Vlassenbroekse Schorren (Dendermonde) werd het dossier onlangs ter goedkeuring ingediend en hetzelfde zal eerlang ook gebeuren voor Steenbeemden en Zomerklokje (beiden te Emblem).

- **Frans Segersnatuurreervaat - Turnhout**

Op 9 en 16.11.1985 werd gewerkt op het „Eilandje”, het terrein in het reservaat dat door onze Vereniging gekocht werd van de E3-diensten. Met bosmaaier, zeis en kantzeis werd er gemaaid en geplagd om zo de levenskansen voor Pinksterbloem, Speenkruid, Koekoeksbloem, Knolsteenbreek enz. te verbeteren. Verschillende planten Adderwortel werden nog gevonden. Langs de Aa zullen deze winter nog enkele bomen aangeplant worden (elzen, wilgen) ter verfraaiing van het landschap. We houden U op de hoogte van de evolutie.

J. Lauwers

- **Steenbeemden - Emblem**

De vallei van de Kleine Nete (Lier, Ranst, Nijlen) waarvan de Steenbeemden een onderdeel zijn, werd door onze gemeenschapsminister van cultuur, K. Poma, op 10 september 1985 geklasseerd als beschermd landschap. We wachten in spanning af wat de exacte tekst is van dit besluit, om zodoende alle jacht in en rond de Steenbeemden te kunnen indijken.

Dat de rust van de Steenbeemden niet alleen vogels aanlokt maar ook zoogdieren werd onlangs nog eens bewezen: Ree, Eekhoorn en Bunzing werden waargenomen.

De Steenbeemden zullen binnenkort ongeveer 1 ha groter zijn: met de eigenaar van een aanpalend eikenbosje (waar nog gejaagd werd) konden we een beheersovereenkomst afsluiten.

Zeet binnenkort zal voor De Steenbeemden een BTK-project aangevraagd worden zodat er verder op basis van de licentiaatsthesis van K. Wuyts een floristisch onderzoek kan gebeuren in functie van een verantwoord beheer.

De J.N.M.-afdeling Lier heeft met hulp van talrijke Wielewalers van 28 oktober tot 2 november een beheerswerkweek georganiseerd in de Steenbeemden. Er werd voornamelijk gepoogd de overdadige groei van wilgen, berken, elzen,... in te dijken. Begin september werd reeds een flink stuk liesgras gemaaid. We wachten de resultaten af!

M. Vermeylen - K. Wuyts

- **Zwarte Heide - Turnhout**

De J.N.M.-Taxandria organiseerde van 21 tot 27.8.1985 een werkkamp in de Zwarte Heide. Er waren een 20-tal vrijwilligers uit binnen- en buitenland en ook enkele Wielewalers kwamen hun steentje bijdragen. Op het zuidelijk perceel (Lesseliers) werd een 125 m. lange dijk aangelegd om het overstroomende met voedselrijk water van de Nattenloop te verhinderen. Hierbij werden enkele poeltjes gecreëerd ten bate van kikkers, padden en libellen. Op het noordelijk perceel (Lauwers) werden de pitrusbulten gemaaid met de maaibalk. Hier willen we terug broedgelegenheid scheppen voor de weidevogels uit de omgeving zoals kievit, grutto, tureluur en wulp. Ook op 2 andere natuurterreinen werd die week nog gewerkt. We zijn benieuwd naar de resultaten.

J. Lauwers

**Uw lidmaatschapsbijdrage voor 1986 reeds betaald?
Nee? Doe het dan heden nog!
Rekeningnummer 733-3450009-40, De Wielewaal, Turnhout.**

In het spaarvarkentje - ons reservatenfonds.

Reeds in 1956, ter gelegenheid van de eerste aankopen van percelen, heide, bos en moeras in de Tikkebroeken te Kasterlee, werd door het toenmalige bestuur van onze vereniging een reservatenfonds opgericht. Bedoeling was hiermee de verdere uitbreiding van dit reservaat te financieren. Dit is in die mate gelukt dat momenteel ruim 21 ha van dit sterk versnipperde terrein verworven konden worden, of bijna de helft van de oppervlakte.

Nu dertig jaar later bestaat dit reservatenfonds nog steeds. De giften die we hierop ontvangen

- worden enerzijds gebruikt voor de integrale financiering van aankopen ter uitbreiding van de eerste twee reservaten die we in eigendom verwerven, nl. de Tikkebroeken en de Korhaan (Arendonk), gift van onze stichter Z.E.H. Fr. Segers.

- Anderzijds willen we, zover onze financiële mogelijkheden reiken, ook de aankoopssom voor andere natuurreservaten voorschieten aan de initiatiefnemende afdelingen en zo mogelijk willen we hen ook helpen en stimuleren door hun één derde van de aankoopssom te schenken.

U kan het reservatenfonds steunen door storting op rekening nr. 000-0319785-73 t.n.v. Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout, met vermelding van „Algemeen reservatenfonds” ofwel van één van de plaatselijke initiatieven die hieronder staan vermeld. In elk nummer zullen de nieuw ontvangen giften vermeld worden. Ons reservatenfonds viert dit jaar zijn 30ste verjaardag, zeker een reden voor uw extra steun.

Verskillende afdelingen hebben de laatste jaren ook zelf de handen uit de mouwen gestoken en, dikwijls met zware inspanningen, fondsen trachten te verzamelen voor het verwerven van bedreigde of interessante natuurterreinen in hun omgeving. Aan enthousiasme en idealisme is gelukkig geen gebrek, maar financiële steun wordt steeds met beide handen aanvaard. Alle hulp is dus zeer welkom. Momenteel lopen er binnen een aantal afdelingen volgende initiatieven:

KEMPISCH RESERVATENFONDS

Het Kempisch reservatenfonds werd 3 jaar geleden opgericht door de Wielewaalafdelingen uit het Turnhoutse. Tot nog toe werden al twee interessante terreintjes aangekocht:

- een hooilandje (55 a) met o.a. Moesdistel en Adderwortel, grenzend aan het Frans Segersnatuurreservaat (1983),
- twee percelen hooiland en bos (70 a), met honderden Gevlekte Orchissen, Moerasviooltje, Melkeppe, Ronde Zonnedaauw, veel kikkers en interessante vlinders (1984).

Hoewel dit tweede reservaatje nog niet helemaal is afbetaald, kijken we toch al uit naar andere gebieden. Er komen immers af en toe terreinen te koop met 'n grote rijkdom aan planten, vogels, insecten of amfibieën. Het is dus zeker nodig om enige reserve te hebben.

Steun is uiterst welkom op rekening nr. 000-0330377-92, t.n.v. Wielewaal-Turnhout, Schuurhoven 154, 2360 Oud-Turnhout, met vermelding 'K.R.F.'

Gevlekte Orchis

Foto: G. Luyts

LIER - STEENBEEMDEN

U de Steenbeemden nog voorstellen is een open deur intrappen. Het voorbije jaar heeft U in ons tijdschrift stap voor stap het aankoopproces voor dit uitzonderlijk terrein kunnen volgen. Het verwerven van deze terreinen was een absolute noodzaak om hun behoud en degelijk beheer te kunnen verzekeren. Daardoor kwam onze afdeling echter wel flink in de rode cijfers. Daarom zijn we erg verheugd U ons jongste initiatief te kunnen voorstellen. Kunstenaar Achiel Cools, zelf wielewaallid, creëerde speciaal voor ons fonds een ets, met als titel „Steenbeemden”. Met de verkoop van dit 'moerastaferceeltje', dat slechts in beperkte oplage (50 genummerde exemplaren) werd gemaakt, hopen we een deel van de schuld te kunnen delgen. De kostprijs werd erg aantrekkelijk gehouden, nl. 3.500 fr., dit is de helft van de normale

Steenbeemden

Tekening: A. Cools

verkoopwaarde. Een uitzonderlijke gelegenheid om een prachtig kunstwerk te verwerven en terzelfdertijd het natuurbehoud te steunen. Of zat U nog om een nieuwjaarscadeau verlegen? Te bestellen bij Y. Peeters, Antwerpsestraat, 132 - 2500 Lier (03/480.21.92), PC nr. 000-0606834-02. Hier kan U natuurlijk ook terecht voor giften.

NATUURFONDS WAASLAND

Op 27.02.84 werd in het Waasland een Natuurfonds opgericht door afgevaardigden van alle natuurbeschermende verenigingen uit de streek. Naast de drie plaatselijke Wielewaalafdelingen, nl. Waasland-Zuid en -Noord en Beveren, zijn ook ABBLO, Leefmilieu Stekene, Ecotest, CVN-Waasland en vzw Durme lid van het Fonds.

De aankoop, in 1984, van de reeds lang in beheer zijnde Lange Vage te Sint-Gillis-Waas wordt voor de helft gedragen door het Fonds. Dit betekent dat 150.000 fr. moet worden verzameld. Twee derden hiervan is reeds bijeengebracht. Op 21.11.85 werd een 3,3 ha grote schor langs de Schelde te Hamme-Kastel aangekocht door het CCBV. Het Fonds heeft hiervoor een steun van 2 fr. / m² toegezegd. Het rekeningnummer is 001-1458529-16, Hoogstraat 245 te 2700 Sint-Niklaas.

SCHELDE EN LEIE

Onze afdelingen verwierven tot nog toe:

- Reservaat „De Langemeersen” te Petegem - Oudenaarde. De perceeltjes zijn allen vochtig hooiland (blauwgraslandjes) met een gezamenlijke oppervlakte van 2 ha 64 a 96 ca, in bezit van de Wielewaal.

In dit biotoop bloeit de Grote Ratelaar massaal naast o.a. het zeldzame Moeraskartelblad. Hier broeden nog het Paapje en de Zomertaling...

Het is de wens der afdeling dit reservaat verder uit te breiden tot de oppervlakte van 3 ha 72 a 32 ca, om dan alle percelen die nu versnipperd liggen tot één blok te krijgen.

- Reservaat „t Beiaardboske” te Kwaremont (Kluisbergen). Dit bosreservaat met een oppervlakte van 81 a 20 ca is eigendom van de Wielewaal en herbergt typische voorjaarsbloeiërs eigen aan de Vlaamse Ardennen. Onze afdeling hoopt nog andere bosterreinen te verwerven in de waardevolle Vlaamse Ardennen.

Uw giften kunnen overgemaakt worden op rekening 000-0165355-67 van de Wielewaal afd. Schelde & Leie, Kallestraat 14, 9760 Huise met vermelding der reservaten waarvoor het bestemd is.

's HEERENBOSCH - VLASSENBOEKSE POLDER

In maart 1978 kocht onze afdeling de eerste percelen zoetwaterschorre (59 a) langs de Schelde te Vlassenbroek. Inmiddels groeide ons bezit aan tot ongeveer 4,6 ha, door aankopen en ook door een gift van 13 a. schorre vanwege de familie Robert Peeters-Van Damme. Het landschap bestaat enerzijds uit buitendijkse schorren met wilgenbossen, rietland en een slechts zeer plaatselijk voorkomende vorm van de Dotterbloem, anderzijds binnendijks uit 2 wielen. Dit zijn dijkdoorbraken die nu evolueren naar verlandende laagveenplassen met een rijke moerasflora. Hier groeien o.a. Gele Lis, Pinksterbloem, Grote en Kleine Watereppe en verschillende zeggesoorten. Cetti's Zanger, Blauwborst, Kleine Karekiet, Klapexster en Rietgors zijn typische broedvogels in deze streek.

We willen onze eigendommen nog uitbreiden door percelen te kopen van aanpalende eigenaars of van de verhuurders. Wilt ge ons helpen om dit, voor ons land zeldzaam biotoop veilig te stellen, stort dan uw gift op rekening nr. 441-6154139 van Wielewaal 's Heerenbosch, Ravestraat, 79 te 9360 Buggenhout.

Mogelijk worden er ook in andere afdelingen nog reservatenfondsen opgericht. Ook zij kunnen hun initiatief hier voorstellen.

Tot slot willen we ook nog wijzen op een bijzondere vorm van bijdrage voor ons reservatenpatrimonium, namelijk het schenken van natuurterreinen aan onze vereniging door privaatspersonen. Tot nog toe hebben drie weldoeners dit gedaan, namelijk:

- Z.E.H. Fr. Segers, stichter van de Wielewaal, die in 1960 het natuurreservaat De Korhaan (Arendonk) schonk;
- dhr. Nico De Boevé, destijds penningmeester van het O.S.C.-komitee, die ons het reservaat te Kampenhout dat naar hem genoemd werd legateerde. Het werd ingehuldigd in 1970.

- In 1984 ontvingen we van dhr. Carolus Faes een schenking van enkele percelen bos die, ter nagedachtenis van zijn echtgenote, het Mevrouw Van de Veldenatuurreservaat genoemd werden.

En naar we onlangs vernamen, zouden we eerlang ook een schenking kunnen ontvangen van enkele percelen moeras in Noord-Limburg.

We hopen oprecht dat ons patrimonium in de toekomst nog met dergelijke giften mag verrijkt worden.

Gift.

Voor het Kempisch Reservatenfonds:
Vital Van Gorp, Arendonk

1.000 fr.

Goed om weten

NAAR EEN EUROPESE CAMPAGNE VOOR HET PLATTELAND

Van 1986 tot 1988 moet de Raad van Europa een Europese Campagne organiseren voor het platteland, aldus een voorstel van een interdisciplinaire Commissie van deskundigen die op 4 en 5 juni in Straatsburg zijn eerste vergadering heeft gehouden. Het Comité van Ministers moet vóór het eind van het jaar een definitief besluit nemen.

INFORMATIECENTRUM ZONIENWOUD

In het gebouw van het Kunstcentrum in het Rood Klooster te Oudergem werd een informatiecentrum gevestigd.

Het kwam tot stand onder de auspiciën van de Staatssecretaris voor het Brussels Gewest, Mevr. A.M. Neyts-Uyttebroeck.

Het is de bedoeling het publiek een ruimer inzicht te geven in de verscheidene aspecten en functies van het bos in het algemeen en het Zoniënwoud in het bijzonder.

Zowel historische, klimatologische, geologische, bodemkundige, dier- en plantkundige als ecologische thema's worden belicht. Naast het geven van inlichtingen over bosbouwkundige bedrijvigheden, wordt het bos ook in een bredere context geplaatst, zodat de noodzaak van bescherming door iedereen die het centrum heeft bezocht als vanzelfsprekend wordt beschouwd.

Gemakkelijk bereikbaar vanaf de halte „Oudergembos” van tramlijn 44 op de Tervurenlaan, of vanaf de Waversesteenweg, nabij het viaduct van de autosnelweg naar Namen (dichtbij het metrostation „Herman Debroux”).

Openingsuren: elke dag van 10 - 12 uur en van 14 - 17 uur

Maandag en vrijdag gesloten.

De toegang is gratis.

OPROEP OM MEDEWERKING

Sinds 6 april 1981 zouden de Lidstaten van de Europese Gemeenschap de Vogelrichtlijn (79/409/EEG) in hun nationale wetgeving moeten hebben opgenomen. De Vogelrichtlijn is een **minimale** vorm van bescherming en gedragscode en de Lidstaten mogen zelf beslissen of zij betere beschermingsmaatregelen willen nemen (artikel 14). In feite had in 1985 nog geen enkele Lidstaat aan die minimale verplichtingen voldaan. Dit is mede te wijten aan de slappe houding van de Europese Commissie.

Binnen de EG zijn er op grond van het Verdrag van Rome in principe geen exportbeperkingen voor handelsproducten. Dit geeft dus stof voor conflict met artikel 14 van de Vogelrichtlijn omdat daarmee betere wetgeving op nationaal niveau wordt gefrustreerd door het EG-Verdrag.

Maar omdat nationale wetgevingen over de hele linie nog steeds niet zijn aangepast kunnen afzonderlijke Lidstaten ook in botsing komen met het Verdrag van Rome.

Zo zijn er in Nederland onlangs Korhoenders in blik aangeboden (mogelijk betreft het Sneeuwhoenders). Wanneer de overheid zou optreden kan dat gevolgen hebben op EG-niveau omdat er geen handelsbeperkingen mogen zijn.

Over dit dilemma willen wij graag meer informatie hebben. Wij zouden graag vernemen hoe het staat met de export-import van bij Bijlage IV van de Vogelrichtlijn verboden vangmiddelen en met producten van vogels en vogels zelf.

Hiervoor moet men niet speciaal letten op bedrijven waar dieren worden verhandeld maar vooral ook op andere bedrijven zoals cadeauwinkels (lokfluitjes b.v.), restaurants, specialiteitenzaken, tuincentra, en op na maart 1981 verschenen kookboeken enz. Mededelingen moeten voorzien zijn van documentatie zoals datum, plaats en adres, moeten vermelden om welk product het gaat, de leverancier vernoemen enz.

Afhankelijk van de binnenkomende informatie zal worden bekeken welke initiatieven er zullen worden ondernomen.

U kunt uw mededelingen sturen aan: Mondiaal Alternatief, project Ecologische en Economische Betekenis van Vogels, Postbus 1187, 5602 BD Eindhoven.

Nieuwe uitgaven

Grein G., 1985. Gesänge der Heimischen Heuschrecken. L.P. met geluiden van krekels en sprinkhanen. Hannover, Niedersächsisches Landesverwaltungsamt. 695 F.

Sonobe K., e.a., 1985. *A field guide to the birds of Japan*. Tokyo, Wild birds society of Japan. 1280 F.

Sinclair I., 1984. Field guide to the birds of Southern Africa. Cape Town, Struik. 525 F.

Van Laake P.-P., G. Burggraave 1985. Vogeltochten in de lage landen. 160 maal op pad naar 250 soorten vogels in Nederland en Vlaanderen. Nijmegen, Dwarsstap, 570 F.

H'leev V.D., V.E. Flint. 1985. *Handbuch der Vögel der Sowjetunion*. Band I. Erforschungsgeschichte, Gaviiformes, Podicipediformes, Proceusriiformes. Wiesbaden. Aula-Verlag. 2050 F.

Scheufler H., A. Stiefel. 1985. Der Kampfläufer (Philomachos Pugnax), Wittenberg Lutherstadt, A. Ziemsen Verlag. 504 F.

Desmet J. 1985. *Vogels in België vroeger en nu*. Formaat 205 x 245 mm; 304 blz., 32 foto's van M. Decler en H. Lehaen en 300 zwartwit tekeningen van B. Callebaut. Paperback. Prijs 980 fr. Uitg. Lannoo, Tielt. Verschijnt eind november - begin december 1985.

Dit boek behandelt het voorkomen in België van meer dan 300 soorten en ondersoorten vogels, historisch en actueel zoals aantalsevoluties, fenologie, ramingen van broedpopulaties en aantallen overwinteraars, ringgegevens, anecdotes uit de oude doos en kostelijke citaten uit de oudere literatuur.

Desmet J., 1985. *Over Belgische en andere onbestaande beesten*. 80 blz., prijs 295 fr. Uitg. M. Van de Wiele, p/a Jacobijnessenstraat 5 te 8000 Brugge. tel. 050/33.38.05. Een bundeling van „zonderlinge verhalen over Belgen en dieren”.

Newton I., R.D. Chancellor 1985. *Conservation Studies on Raptors*. 492 blz., prijs 25.5 Engelse Pond. Uitg. ICBP Internat. Council for Bird Preservation, 219 c Huntingdon Road, Cambridge CB 3 ODL, England.

In deze publicatie werden de gegevens samengebracht van de Tweede Wereldconferentie over Roofvogels in 1982 te Thessaloniki (Griekenland).

Gabriëls J. 1985. *Atlas van de Broedvogels in Limburg*. 720 blz. over 144 soorten broedvogels in de natuurrijkste provincie van Vlaanderen. Prijs 750 F, verzending niet inbegrepen. Uitg. BNVR Belg. Natuur- en Vogelreservaten, Vautierstraat 29 te 1040 Brussel.

Dit boek bundelt de gegevens van 10 jaar intensief veld- en studiewerk, uitgevoerd door tientallen enthousiaste natuur- en vogelliefhebbers. Naast de vogels handelen ruim 45 blz. over het Limburgs landschap en haar rijke diversiteit aan biotopen.

R. Devriese en T. Warmoes, 1985. *Land- en Zoetwatermollusken van de Benelux*. 140 blz., prijs 150 fr. Uitg. JNM, Jeugdbond Natuurstudie en Milieubescherming, Kortrijkse Poortstraat 140, te 9000 Gent, tel. 091/23.47.81.

Determineertabel voor alle in de Benelux voorkomende land- en zoetwaterslakken. Ook bruikbaar voor beginners; met talrijke tekeningen.

Al deze boeken zijn te verkrijgen in de boekhandel van De Wielewaal.

ZOEKERTJES

Heeft U tweedehands fotomateriaal of kijkers te koop, verkoopt of zoekt U bepaalde boeken of tijdschriften, plant U een reis naar buitenlandse natuurgebieden en wenst U wat meer informatie daarover of bent U op zoek naar reisgezellen, wilt U weten welke de meest ideale plaats is om het monster van Loch Ness te observeren, zoekt U medewerkers voor een herbebossingsproject in de Peruaanse kustwoestijn, of heeft U nog moeilijker vragen? Misschien kunnen we U behulpzaam zijn

door voor U gratis een „zoekertje” te plaatsen in ons blad. Als dat geen service is! Zendt uw teksten op naar de Wielewaalcentrale, maar let wel, commerciële initiatieven komen niet in aanmerking en... hou het bondig.

Te koop: tweedehands „Handbuch der Vögel Mitteleuropas”, de 10 tot nu toe verschenen delen tegen interessante prijs, inl. 051/55.53.83.

Secretariaten van de wielewaalafdelingen

afdeling	naam	adres	gemeente	telefoon
AALTER	Dhr. E. Blondia	Westvoordestraat 37	9890 KNESSELARE	091/74 17 19
ANTWERPEN-ZUID	Dhr. A. Deceuninck	Karmelietenstraat 105	2600 BERCHEM	03/449 46 56
ANTWERPEN-CENTRUM	Dhr. J. Vennekens	Berchemlei 69	2200 BORGERHOUT	
BEVEREN	Mevr. P. Smet	Brugstraat 47	2788 VRASENE	
BRECHTSE HEIDE	Mevr. F. de Ruysser	Krekelenberg 13	2153 ZOERSEL	03/311 51 16
BREE	Dhr. J. Verstraeten	Nieuwstraat 38	3600 GENK	011/35 46 92
BRUGGE	Mevr. M. Bossier	Abdijbekestraat 5B 15	8200 BRUGGE	050/31 91 64
BRUSSEL	Dhr. P. Herroelen	Van Asschestraat 33	1910 MELS BROEK	02/751 85 76
DEMER EN DIJLE	Dhr. W. Bastiaens	St.-Adriaanstraat 49	2840 HAACHT	016/60 37 56
DENDERLAND	Dhr. N. de Meester	Moerstraat 72	9330 DENDERMONDE	
FRUITSTREEK	Dhr. E. Lenaerts	Grootstraat 32	3820 ALKEN	
GENT	Dhr. W. Sierens	Motsenstraat 78	9220 MERELBEKE	091/30 96 51
HAGELAND-ZUIDERKEMPEN	Dhr. E. Van Lindthoudt	Hanenberg 12	3288 TESTELT	
HALLE	Dhr. P. Allard	Em. Derooverlaan 71	1510 BUIZINGEN	02/356 51 02
HECHTEL-EKSEL	Mevr. L. Hermans	Comansweg 17	3568 HECHTEL	
HERENTALS	Dhr. R. Willaert	Kievitlaan 13	2290 VORSELAAR	
HOOGSTRATEN	Dhr. C. Paepen	Klinketstraat 23	2323 WORTEL	03/314 58 78
KIEVIT	Dhr. J. Joris	Lijsterstraat 26	2340 BEERSE	014/61 41 69
KLEIN BRABANT	Dhr. H. D'Hertefelt	Breevendreef 7	2680 BORNEM	03/889 72 86
KORTRIJK	Dhr. D. Dubois	Izegemstraat 182	8710 HEULE	056/35 57 75
KREKENLAND	Dhr. R. de Smet	Wachtebekestraat 146	9060 ZELZATE	091/44 72 14
LAND VAN WAAS NOORD	Dhr. T. van der Gucht	Pr. Albertstraat 28	2700 SINT-NIKLAAS	
LAND VAN WAAS ZUID	Dhr. E. Thoen	Heirbaan 140	2720 BURCHT	03/252 93 64
LEIE	Dhr. M. Nachtergaele	Kerkakkerstraat 4	9770 KRUISHOUTEM	091/83 56 36
LEUVEN	Dhr. H. Blockx	Langeveld 233	3201 HOLSBEEK	
LIER	Dhr. M. Vermeylen	Vogelzangstraat 21	2260 NIJLEN	03/481 94 79
LOMMEL	Dhr. S. Pauwels	Pijlvenstraat 88	3900 LOMMEL	
MAASLAND	Dhr. N. Janssen	Koppelstraat 55	3650 DILSEN-STOKKEM	
MANDELSTREEK	Dhr. J. Jacques	Wijnendalestraat 188	8800 ROESELARE	051/20 44 89
MECHELEN	Dhr. S. Tys	Beekstraat 16	2800 MECHELEN	015/41 12 78
MEETJESLAND	Dhr. J. de Langhe	Kere 89	9950 WAARSCHOOT	
MERELBEKE	Dhr. E. Carchon	D'Haenenslaan 54	9220 MERELBEKE	091/30 62 11
MIDDEN-LIMBURG	Fr. R. Baeten	Kleine Hemmenweg 2 A	3520 ZONHOVEN	011/81 49 21
MIDDENKUST	Dhr. P. Lingier	Dorpsstraat 128	8401 BREDENE	
MOL	Dhr. J. Sas	Wildstraat 8	2400 MOL	014/58 39 63
NEERPELT	Dhr. H. Cuyvers	Boseind 183	3580 NEERPELT	011/64 31 10
NETEVALLEI	Dhr. E. Verstappen	Blokstraat 10	3100 HEIST OP DEN BERG	
NOORDERKEMPEN	Dhr. R. Nelen	Moerkantsebaan 31	2190 ESSEN	03/667 33 83
OOSTENDE	Dhr. R. Lagrou	Mimosalaan 39	8400 OOSTENDE	059/80 20 26
OVERPELT	Dhr. A. Mertens	Duinenstraat 8	3583 OVERPELT	
RUPELSTREEK	Dhr. J. Moens	Ph. de Pillecijnlaan 10	2638 REET	03/888 47 78
SCHELDE	Dhr. J. Vanheeuverswyn	B.P. Ceuterickstraat 12	9751 ASPER	091/84 43 82
SCHDELAND	Mevr. R. Vanheden	Kwatrechtsteeweg 93	9200 WETTEREN	
's HEERENBOSCH	Mevr. R. Moortgat	Zittingsweg 2	9360 BUGGENHOUT	052/33 55 95
STERN	Mevr. K. de Coninck	Hertoebos 36	9710 ZWIJNAARDE	091/22 12 10
TURNHOUT	Dhr. L. Matthé	Snepkenshof 47	2451 LICHTAART	014/21 83 85
VOORKEMPEN	Mevr. H. Lembrechts	Goudbloemlaan 13	2230 SCHILDE	03/353 21 68
WALLONIE	Dhr. P. Herroelen	Van Asschestraat 33	1910 MELS BROEK	02/751 85 76
WAREGEM	Dhr. T. Demuyttere	Zavelberg 32A	8790 WAREGEM	
WESTKUST	Dhr. J. Gaytant	Zeelaan 89	8460 KOKSIJDE	058/51 19 21
WESTLAND	Dhr. L. Romaen	Ter Olmen, 134	8900 IEPER	
WULP	Dhr. W. Ibens	St. Bavostraat 6	2360 OUD-TURNHOUT	014/41 19 08
ZONEN	Dhr. E. Osselaer	Goystraat 12A	1980 TERVUREN	
ZUID-LIMBURG	Dhr. J. Gabriels	Siemersteeg 10	3751 MUNSTERBILZEN	011/41 34 09
ZWALMVALLEI	Mevr. A. Minnaert	Lootenslaan 26	9620 ZOTTEGEM	091/60 36 74

Wij ontvangen wisselnummers van *Ardea*, *Limosa*, *Vogeljaar*, *Vogels*, *Dutch Birding*, *Aves*, *Gerfaut-Giervalk*, *Nos Oiseaux*, *Mens en Vogel*, *l'Homme et l'Oiseau*, *Falke*, *Regulus*, *Ornithologische Mitteilungen*, *Vogelwarte*, *Ornithologische Beobachter*, *Milu*, *Egretta*, *Héron*, *Ciconia*, *Tijdingen van de Vrienden van de Heverlee-bos* en *Meerdaalwoud*, *Natuurreservaten*, *Wetenschappelijke Mededelingen KNNV*, *Parcs Nationaux*, *Hautes Fagnes*, *Natuurhistorisch Maandblad*, *Natura*, *Natuurbehoud*, *Mededelingenblad Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedschoon*, *Euglena*

WIELEWAAL

JAARGANG 52 - JANUARI 1986

Brief van de voorzitter.	1
L. MEESTERS. Het Zammelsbroek te Geel	2
H. FRANCKX. Gevleugelde houthakkers	8
Een natuurreserveaat in de kijker. A. UYTENDAELE. Fort-7 te Wilrijk-Antwerpen	12
R. FRAINE, E. LAMBRECHTS. Voor u gesprokkeld	19
Uit het wetstraatje. Ir. S. TYS. Reglementering en regionalisatie	21
H. DE MEULDER. <i>Xylaria oxyacanthae</i> Tul., nieuw voor de Belgische fungiflora	17
Vijf voor twaalf	23
Verenigingsberichten	25
Wel en wee in onze afdelingen	29
Werk op de plank	30
Van Aalscholver tot Zeis - nieuws uit onze reservaten	32
In het spaarvarkentje - ons reservatenfonds	33
Goed om weten	35
Nieuwe uitgaven	36

Titelblad: Winterstemming in ons reserveaat Vilain XIV te Leut — Foto: L. Keusters